

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма
«Історія: Україна і світ. 7–9 класи (інтегрований курс)»
(варіант 1)
для закладів загальної середньої освіти
(автори: Секиринський Д.О., Власова Н.С., Желіба О. В.
Кронгауз В.О., Щупак І. Я.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 24.07.2023 № 883)

«ІСТОРИЯ: УКРАЇНА І СВІТ»
інтегрований курс. Пояснювальна записка
7–9 класи

Автори: Д. Секиринський, Н. Власова, О. Желіба, В. Кронгауз, І. Щупак

Систематичний інтегрований курс «Історія: Україна і світ» належить до освітньої галузі «**громадянська та історична освіта**» та побудований з лінійною структурою шкільного курсу історії. Курс призначений для учнів, які за своїли пропедевтичний курс «Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти. 5–6 класи (інтегрований курс)», тобто знайомі з історичною та суспільствознавчою проблематикою й свідомі етнокультурного розміття світу. Змістовно він охоплює:

а) основні віхи історії людства від первісних часів до початку ХХ століття;

б) ключові сфери життя людини в ці історичні періоди (політику, економіку, суспільне життя, духовний світ); в) історичні події та процеси на території України у співвіднесенні з подіями і процесами світової історії.

Структурно матеріал розподілений таким чином: *7 клас* — історія Стародавнього світу та Середніх віків; *8 клас* — історія раннього Нового часу (XV–XVIII ст.); *9 клас* — історія «довгого ХІХ століття» (1789–1914 рр.).

Головна мета курсу — ознайомити учнів з основними формами суспільного життя в минулому, способами функціонування суспільств і його складових, сформулювати основи критичного мислення та особистісного ставлення до історичних подій. При цьому не голос робиться на подіях вітчизняної та світової історії, необхідних для розуміння витоків і результатів найважливіших історичних процесів, які сформулювали сучасне обличчя людства. Додатково здійснено ознайомлення з історичною дідктикою: перелік очікуваних результатів навчання спрямований на створення у школярів загальної обрису минулого, розуміння найважливіших явищ в історії людства та їх значення для сучасної людини.

Матеріал укладено з хронологічним принципом, але згруповано з певними сторонами людської діяльності та проблемами розвитку людства, тож програма реалізує **проблемний підхід** до вивчення історії.

Важливим є дотримання рівноваги між матеріалом з історії України та всесвітньої історії, що передбачає зосередження уваги на порівняльних характеристиках, зокрема на «українських» особливостях перебігу загальноісторичних процесів з дотриманням **україноцентричного підходу** до вивчення історії.

До першочергових належать такі **завдання**:

- ♦ формування у школярів розуміння систем цінностей і мотивів діяльності людей минулих епох;
- ♦ формування розуміння альтернативності, багатосторонності та нелінійності історії;
- ♦ створення у школярів відчуття конкретної історичної епохи та розуміння історичної перспективи;
- ♦ навчання принципам і методам здобуття та роботи з інформацією, інтеграція змісту програмового матеріалу з інформацією з позашкільних джерел впливу на учня;
- ♦ створення рівноваги між різними галузями історичного знання: історією політики, культури, економічною історією, соціальною історією та історією суспільних ідей і релігій;

- ♦ формування розуміння різниці між історичною подією та її інтерпретацією, усвідомлення причин існування різних інтерпретацій одного й того самого явища та вміння критично зіставляти й оцінювати такі інтерпретації;
- ♦ виховання на історичних прикладах патріотичної, громадянської й морально-етичної позиції людини, яка шанує загальнолюдські та національні цінності й з повагою ставиться до інших народів та культур.

Модельна програма пропонує відхід від хронологічно-лінійної структури та репродуктивного підходу до викладання програми з історії з міркувань її багатогранним та проблемним характером. Вирішальну роль грає не кількість отриманої з своєї інформації, формування в учнів уміння системно шукати знання, структурувати отриману інформацію, поєднувати факти в цілісні інтегровані схеми.

Вивчення курсу передбачає досягнення учнями таких **узагальнених результатів діяльності:**

Знання:

- ♦ основних політичних, соціально-економічних, культурних подій, їх хронологічного та просторового виміру;
- ♦ основних історичних та суспільствознавчих понять і термінів;
- ♦ фактів життя видатних історичних діячів.

Розуміння:

- ♦ причин і наслідків історичних подій;
- ♦ мінливості й тягlosti історичних процесів;
- ♦ взаємовпливів між вітчизняною і світовою історією;
- ♦ своєї приналежності до українського, європейського та світового політичного, економічного і культурного процесів;
- ♦ наявності альтернативних варіантів розвитку історичних подій.

Вміння:

- ♦ визначити хронологічні межі соціальних, економічних та політичних подій, їхній зміст і послідовність;
- ♦ визначити передумови, причини, наслідки та особливості історичних подій, явищ і процесів;
- ♦ описувати історичні події, явища і процеси, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- ♦ визначити найважливіші зміни, що відбулись в житті людства;
- ♦ порівнювати різноманітні події і процеси у вітчизняній та світовій історії;
- ♦ аналізувати історичні джерела, користуватись історичними і політичними картками;
- ♦ викладати висновки усній і письмовій формі, аргументовано висловлювати власну точку зору.

Ставлення:

- ♦ усвідомлення певних цінностей та світоглядних спектрів суспільного розвитку;
- ♦ формування патріотичної, громадянської й морально-етичної позиції людини, яка шанує загальнолюдські та національні цінності й з повагою ставиться до інших народів та культур.

Модельна програма інтегрованою курсу структурована з такими **принципами:**

- ♦ укріплення іноцентризму, який передбачає, що історія України повсякчас проступає з історії світу, світова історія великою мірою твориться в Україні;

- ♦ наявності, відповідно до якого зміст і очікувані результати навчання відповідають основним сучасним уявленням;
- ♦ доступності, тобто врахування вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей 13–15 років;
- ♦ системності, коли історія і суспільство розглядаються як комплекси компонентів, зокрема, культурно-історичних епох, процесів (економічних, політичних, соціальних, духовних), явищ (війни, революції, народи, цивілізації), подій та ідей, на які впливають зовнішні чинники, природні й соціальні;
- ♦ спадкоємності, пов'язаності матеріалу, що вивчається, з вивченим у попередньому курсі «Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» у 5–6 класі.

Програма складеться з пояснювальної зписки, структурованих з розділами очікуваних результатів навчання учнів/учениць, вписаних через зміст та види навчальної діяльності, навчального матеріалу як основи для досягнення конкретних результатів навчання. Компетентнісний потенціал визначеної Статтею 13 Закону «Про загальношкільну освіту» в програмі розкрито наскрізно. Особливу увагу приділено формуванню умінь та навичок.

Програму інтегрованого курсу викладено у формі таблиці. У першій частині визначені **Очікувані результати** вивчення кожної теми відповідно до вимог Державного стандарту Критеріїв оцінювання діяльності учнів. Друга частина визначена **Пропонований зміст інтегрованого курсу**, третя частина відповідні очікувані результати змісту **Види навчальної діяльності**. Пропонований зміст навчання є орієнтовним. Вчитель/вчителька може врахувати його повністю або частково, та кожну модифікувати відповідно до інтересів та здібностей учнів, освітніх завдань, Освітньої програми та матеріальних умов навчального закладу.

У програмі немає розподілу навчальних годин з розділами. У межах загальної річної кількості годин учитель може самостійно визначити час для роботи над кожним розділом програми, орієнтуючись на визначені програмою очікувані результати навчання.

Шляхи реалізації програми:

- ✓ поєднання зусиль педагогів і здобувачів освіти, використання підручників, комплексу методичних матеріалів для учителів і здобувачів освіти;
- ✓ використання можливостей інтернету, індивідуальної роботи, проектно-діяльності, виконання творчих/практичних завдань;
- ✓ поєднання компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів до вивчення курсу.

Структура курсу
Вступ I. Поняття «Первісність», «Стародавній світ» та «Середні віки». Періодизація всесвітньої історії.
Розділ II. Первісні часи.
Розділ III. Держави і суспільство Стародавнього світу.
Розділ IV. Економіка Стародавнього світу.
Розділ V. Суспільство і соціальні процеси в країнах Стародавнього світу.
Розділ VI. Середньовічні держави.
Розділ VII. Економіка і суспільство Середньовіччя. Соціальні процеси.
Розділ VIII. Духовний світ Середньовіччя.
Узагальнення. Спадщина Середньовіччя.

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
I. Вступ. Поняття «Первісність», «Стародавній світ» та «Середні віки». Періодизація всесвітньої історії.		
II. Первісні часи.		
Базові знання: <ul style="list-style-type: none"> • час появи людини на теренах України; • послідовність періодів історії людства, якими послуговуються антропологі, археологі й історики; • в чому сутність взаємозв'язку між людиною і природою. 	Походження людини та суспільства. Людина і природа. Періодизація первісності.	Навчально- пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> сутність основних теорій походження людини і суспільства; поняття «ера», «первісна доба», «антропологія», «кам'яний вік», «мідний вік», «бронзовий вік», «залізний вік»; як і чому людина залежала від природи; як природно-кліматичні умови вплинули на життя первісної людини. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> співвіднести антропологічну, археологічну й історичну періодизацію історії первісного суспільства; назвати та пояснити основні теорії походження людини. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати важливість заходів щодо збереження й популяризації пам'яток історії. 		<p>Фронтальна робота (розповідь, пояснення, бесіда, перегляд фільму тощо) в поєднанні з проблемним, інформаційним і пояснювально- ілюстративним викладом навчального матеріалу. «Мозковий штурм», обмін думками — активне спілкування. Робота з картою. Укладання ментальної карти (або інше графічне зображення теми). Початок укладання історичного словника.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> назви відомих пам'яток (стоянок) первісних людей на теренах України; винаходи і пам'ятки культури первісних людей (за матеріалами з теренів України); особливості способів господарювання первісної людини; особливості суспільної організації первісної людини; первісні релігійні вірування. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «первісне людське стадо», «рід», «родова громада», «стоянка первісної людини», «плем'я», «тотемізм», «анімізм», «фетишизм», «магія»; сутність первісних форм релігійних вірувань: фетишизму, тотемізму, анімізму та магії; риси господарства, суспільного устрою й світосприйняття як основа історичного опису життя людей у минулому; ознаки привласнювального господарства. 	<p>Найдавніші мисливці й збирачі. Спосіб життя первісної людини. Мисливство, рибальство, збиральництво. Знаряддя праці. Первісне людське стадо. Родова громада. Рід. Плем'я. Походження релігії.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота. Індивідуальна робота (робота з хронологічною таблицею, метод «Мікрофон»). Робота з картою. «Співвіднесення історичних понять», «Кола Вена». Укладання історичного словника.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показати на карті стоянки первісних людей на теренах України; описати спосіб життя первісних людей; застосовувати та тлумачити поняття «рід — родова громада — плем'я». 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> як і де виникло землеробство і скотарство; який вплив на розвиток людства справило виникнення землеробства і скотарства; сутність «неолітичної революції»; як зародилися і розвивалися ремесла, обмін і торгівля. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «неолітична революція»; особливості мотичного землеробства та відгінного тваринництва; як і чому виникла нерівність між людьми; яке значення у житті людей мало виникнення землеробства і скотарства; ознаки відтворювального господарства. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> порівнювати становище провідників і звичайних членів громади; обґрунтовувати важливість землеробства, скотарства і ремесла в історії людства; назвати основні риси та наслідки неолітичної революції; розрізняти та називати особливості життя і діяльності первісних землеробів та скотарів. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення продуктивної праці у житті суспільства, значення релігії для формування цивілізації. 	<p>Первісні скотарі та землероби. Продуктивне господарство. Неолітична революція. Мотичне землеробство. Відгінне тваринництво. Ремесло. Обмін і торгівля. Знать. Культ.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (евристична бесіда). Індивідуальна робота (робота з поняттями, бесіда). Групова робота (робота над єдиним завданням у малих групах керованих лідерами — робота з історичними категоріями, презентація результатів роботи). «Мозковий штурм», фронтальна бесіда, обговорення. Вправа «Пропущене слово», «Виправ помилку». Учнівський мініпроєкт «Походження релігії».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • винаходи і пам'ятки культури первісних людей (за матеріалами з теренів України); • особливості та ареал розповсюдження Трипільської культури (землеробів) та Середньостогівської культури (скотарів) на теренах України; • особливості життя землеробів та скотарів на теренах України; • основні теорії походження слов'ян. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • риси господарства, суспільного устрою й світосприйняття як основа історичного опису життя людей у минулому; • основні відмінності між господарством та особливостями життя скотарів і землеробів на землях України. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • показувати на карті ареал поширення Трипільської, Середньостогівської культур; • розпізнавати пам'ятки Трипільської, Середньостогівської культур. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати первісне суспільство на теренах сучасної України як складову історії Первісного суспільства. 	<p>Первісні скотарі і землероби на землях України. Трипільська культура. Середньостогівська культура. Проблема походження слов'ян.</p>	<p>Навчально- пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтально- колективна робота (обговорення, порівняння, вирішення проблемних питань, евристична бесіда). Індивідуальна робота (робота з джерелами інформації, алгоритм роботи з історичними пам'ятками, робота з картою). Групова робота (робота з критичного опрацювання історичних джерел різних типів у групах). Вправи «Правда — неправда».</p>
III. Держави і суспільство Стародавнього світу.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • які держави належать до царств та імперій Стародавнього Сходу (Стародавній Єгипет, Ассирія, Персія, Месопотамія, Вавилон), як, де і за яких умов вони виникли; • як виникли, розвивалися та які особливості мали держави Стародавнього Сходу; • як виникли та які особливості мали закони Стародавнього Сходу; • які особливості мали релігійні вірування імперій Стародавнього Сходу. 	<p>Царства та імперії Стародавнього Сходу. Деспотія. Царство. Культ володаря. Фараон. Сатрапія. Жреці. Кодекс законів.</p>	<p>Навчально- пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (історичний диктант, розповідь, пояснення, ілюстрування тощо). Індивідуальна робота (графічна робота, опис історичного джерела). Групова робота (робота в парах «Взаємні запитання», «Щоденник подвійних нотаток» —</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «деспотія», «імперія», «царство», «сатрапія», «правовий кодекс»; • особливості розвитку держав Стародавнього Сходу; • особливості форми правління, природних умов, побуту, культури та релігій держав Стародавнього Сходу. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вказувати на карті царства та імперії Стародавнього Сходу; • складати хронологічну таблицю основних подій історії Стародавнього Сходу; • визначати особливості форм правління та устрою держав (деспотія, сатрапія, царство) Стародавнього Сходу. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати причини виникнення та значення деспотичного типу держави на Стародавньому Сході, цінності людей Сходу. 		<p>сформулювати основні поняття уроку, підсумок уроку). Робота в групах — опрацювання понять. Робота з текстом — маркування.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • писемні джерела, у яких згадуються про кочові народи на землях України; • особливості життя та господарювання кочовиків (кіммерійців, скіфів, сарматів); • хронологічні межі перебування кочових племен на землях України, часова послідовність панування у степах Північного Причорномор'я кіммерійців, скіфів, сарматів. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • відмінності між способом життя осілих та кочових племен; • особливості розвитку кочових племен; • особливості культури та вірувань кочових племінних союзів; • поняття «кіммерійці», «скіфи», «сармати», «курган», «кочовики». <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • показувати на карті межі перебування кочових племен на землях України; • охарактеризувати побут, господарство та вірування кочових племен; 	<p>Племінні союзи кочовиків. Кочовики. Держави кочовиків. Кіммерійці. Скіфи. Сармати.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з картою, створення лепбуку). Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані у постійні групи для розв'язання конкретних навчальних завдань). «Історичне лото» (розкласти історичні пам'ятки відповідно до курганів, де їх знайдено).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> визначати пам'ятки кочових племен на теренах України (кургани). <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати цінності та світогляд стародавніх кочовиків. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості розвитку держав-полісів Стародавньої Греції; основні форми правління в державах-полісах Стародавньої Греції, їхні основні риси. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості античної демократії, зміст прав і обов'язків громадян Афін, безправ'я рабів; причини піднесення й занепаду грецьких полісів (Афін, Спарти); внесок античної цивілізації в історію людства, зв'язок античної цивілізації зі спільнотами на українських теренах; поняття «поліс», «демократія», «республіка», «олігархія», «тиранія», «реформа». <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати й зіставити суспільний устрій та повсякденне життя Афін і Спарти, становище патриціїв і плебеїв; порівняти особливості державного устрою, правління та суспільного ладу полісів Стародавньої Еллади; охарактеризувати спосіб життя (суспільну організацію, господарські заняття, духовний світ) мешканців полісів Стародавньої Греції; показати на карті історико-географічні об'єкти античної цивілізації (античні міста-держави). <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати цінність та значення демократії, особливості світогляду людини в античності. 	<p>Держави-поліси Стародавньої Еллади. Поліс. Союз держав. Республіка. Демократія. Олігархія. Тиранія. Реформа.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, бесіда, опитування, робота з картою). Групова робота (метод блочної дискусії). Порівняння Афін і Спарти — таблиця, «кола Вена», спільне — відмінне. Індивідуальна робота (практичні вправи). Вправа «Займи позицію» (щодо найкращого, на вашу думку, державного устрою — «демократія», «республіка», «олігархія», «тиранія»).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> хронологічні межі існування Римської республіки та Римської імперії; пам'ятки культури Давнього Риму; особливості розвитку держав Стародавнього Риму. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> зміст прав і обов'язків громадян Риму, безправ'я рабів; причини піднесення і занепаду Римської держави; внесок античної цивілізації в історію людства, зв'язок античної цивілізації зі спільнотами на українських теренах; поняття «сенат», «консул», «народний трибун», «диктатор», «імперія», «принципат», «домінат», «дуумвірат», «тріумвірат», «династія», «аристократія». <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати суспільний устрій Римської держави періоду республіки та імперії; охарактеризувати діяльність Гая Юлія Цезаря та Октавіана Августа; визначити причини зміни у ставленні Римської держави та суспільства до християнської церкви; розпізнавати пам'ятки культури Стародавнього Риму. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати роль і значення держави у розвитку цивілізації. 	<p>Держави Стародавнього Риму. Сенат. Консул. Трибун. Диктатор. Імперія. Принципат. Домінат. Династія.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, перегляд фото-, кінодокументів). Групова робота (за методикою змінних груп, кожна з яких вивчає окремий аспект теми (кожен учень працює з одним питанням). Індивідуальна робота (аналіз візуальних джерел, складання історичного портрету Гая Юлія Цезаря/ Октавіана Августа).</p>
IV. Економіка Стародавнього світу.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> які народи застосовували іригаційне землеробство/перегінне скотарство; в чому особливості заняття людей іригаційним землеробством/перегінним скотарством. 	<p>Іригаційне землеробство та перегінне скотарство. Роль природно-кліматичних умов у господарській діяльності та способі життя суспільства. Відмінності у цінностях та світогляді.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Індивідуальна робота (складання запитань до історичного джерела).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> як пов'язані природно-кліматичні умови та особливості сільськогосподарської діяльності; поняття «іригаційне землеробство», «перегінне скотарство». <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> пояснити сутність іригаційного землеробства та перегінного скотарства; визначити особливості господарської діяльності різних народів. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати відмінності у цінностях, способі життя та світогляді землеробів і скотарів у стародавні часи. 		<p>Фронтально- колективна робота (постановка перед класом проблемних питань («Як пов'язані природно-кліматичні умови та особливості сільськогосподарської діяльності?») або пізнавальних завдань, у вирішенні яких беруть участь усі учні. Вправа «Історична вікторина».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості економічного розвитку держав Східного Середземномор'я (Фінікія, Сирія, Палестина). <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> як географічне положення та природно-кліматичні умови вплинули на розвиток країн Східного Середземномор'я; особливості колонізаційних процесів та їх наслідки; які види ремесел та особливості торгівлі притаманні країнам Східного Середземномор'я; поняття «торгівля», «торговий шлях», «ремесло». <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> вказувати на карті головні торговельні шляхи Стародавнього світу; визначати особливості та характеризувати ремесло та торгівлю Фінікії, Сирії, Палестини. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення міст і торгівлі у Стародавньому світі, їх вплив на світогляд та цінності стародавньої людини. 	<p>Ремесло і торгівля в країнах Східного Середземномор'я. Ремесла Стародавнього світу. Торговельні шляхи. Стародавні міста.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснювально- ілюстративний виклад матеріалу). Групова робота («Коло ідей»). Робота в малих групах — порівняння економічного розвитку держав Східного Середземномор'я (Фінікія, Сирія, Палестина).</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> джерела рабства; особливості становища рабів; повстання та виступи рабів у державах Стародавнього світу. 	<p>Рабовласництво та колонат. Джерела рабства. Причини використання та поширення. Колонат та його особливості.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини використання та поширення рабства; • поняття «раб», «рабство», «колон», «колонат»; • особливості виробничих стосунків між великими землевласниками і колонами. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • охарактеризувати становище рабів у суспільстві; • пояснити витоки та причини поширення рабства; • охарактеризувати основні складові колонату. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати непродуктивність рабської праці та її вплив на занепад стародавніх цивілізацій. 		<p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Групова робота («Синтез думок».)</p> <p>Індивідуальна робота (робота з історичними джерелами, (документами).</p> <p>Висловлення власного судження/відношення до проблеми рабства/історичне есе.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини та наслідки демографічних змін та міграційних процесів; • особливості колонізації, хронологічні межі існування на території України грецьких поселень (полісів); • хронологічні межі Великого переселення народів; • напрямки Великого переселення народів і розселення слов'ян. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «міграція», «колонія», «метрополія», «демографія»; • передумови Великої грецької колонізації та Великого переселення народів; • спільні і відмінні риси між процесами: колонізації, розселення та переселення; • причини розселення давніх слов'ян поза межі території історичної прабатьківщини; • формування передумов для державності в давніх слов'ян як результат розселення, господарського (землеробство) і культурного розвитку. 	<p>Демографічні процеси й міграція населення.</p> <p>Колонізація. Велика грецька колонізація. Колонія. Метрополія. Поліси Північного Причорномор'я. Велике переселення народів. Розселення слов'ян.</p>	<p>Навчально- пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (ознайомлення з матеріалом, виконання тренувальних вправ, бесіда).</p> <p>Групова робота («Пошук інформації» — командний пошук інформації, що доповнює матеріал домашнього завдання, а потім відповіді на запитання).</p> <p>Індивідуальна робота (робота з термінами, поняттями, хронологічні задачі). Робота з картою.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показати на карті історико-географічні об'єкти та історико-демографічні процеси античної цивілізації (античні міста, держави, напрямки Великої грецької колонізації, Великого переселення народів та ін.). <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення географічного чинника в історії людства, зв'язок людини і природи. 		
V. Суспільство і соціальні процеси в країнах Стародавнього світу.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> основні суспільні верстви держав Стародавнього світу; як і чому виникають соціальні конфлікти; які привілеї у становищі мають представники різних станів суспільства держав Стародавнього світу. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> причини соціального розшарування суспільства; причини виникнення та можливості подолання соціальних конфліктів; поняття «аристократія», «демос», «патрицій», «плебей»; як відбувалася боротьба народу за свої права у період античності. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати основні суспільні верстви античного суспільства; створювати «суспільну піраміду» Стародавньої Греції та Стародавнього Риму; наводити приклади соціальних конфліктів античності та вказувати їхні причини та наслідки. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати відмінності у цінностях та світогляді різних соціальних верств у Стародавньому суспільстві. 	<p>Суспільства Стародавнього світу. Суспільні верстви. Селяни. Ремісники. Землевласники. Аристократія. Демос. Раби. Патриції. Плебеї. Соціальні конфлікти античності.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (обговорення, порівняння, оцінка, перегляд відео- та фотодокументів). Групова робота («Ажурна пилка»). Вправа «Суспільна піраміда». Проєктна робота (презентація/лепбук/інфографіка) — соціальні проблеми античності.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> дати, причини, перебіг та наслідки війн Стародавнього світу (Троянська війна, похід Дарія I у Скіфію, Греко-перські війни, Пунічні війни); напрямки, мета та наслідки походу Александра Македонського; особливості міжнародних відносин держав Стародавнього світу. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> як і чому виникають конфлікти між державами; різниця між локальними та глобальними конфліктами (війнами); поняття «війна», «агресія», «анексія», «локальний конфлікт»; як війни впливають на соціально-економічне становище населення держав. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> визначати причини і наслідки військових конфліктів Стародавнього світу; складати хронологічну таблицю війн, називати та показувати на карті місця вирішальних битв. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення війн в історії людства, мати особисте ставлення до війни як засобу вирішення суспільних проблем. 	<p>Війни Стародавнього світу. Троянська війна. Похід Дарія I у Скіфію. Греко-перські війни. Александр Македонський. Пунічні війни. Від війн локальних до війн глобальних.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (лекція з елементами бесіди, робота з картою). Групова робота (створення алгоритму складання опису історичних подій). Індивідуальна робота (пояснення свого ставлення до історичних фактів і осіб — Дарія I, Александра Македонського). Рольова гра «Екскурсоводи» (увявити себе істориком — екскурсоводом та провести усну екскурсію музеєм історії Стародавнього світу).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основні релігії Стародавнього світу (Єгипту, Греції, Риму, Китаю, Індії); • сутність міфології, її зв'язок з релігійними віруваннями; • сутність, причини і наслідки реформи Ехнатона; • основні положення буддизму, конфуціанства, індуїзму, іудаїзму, зороастризму. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вплив релігій на розвиток стародавніх держав; • поняття «міф», «міфологія», «пантеон», «індуїзм», «буддизм», «конфуціанство», «індуїзм», «зороастризм», «політеїзм», «монотеїзм»; • які культури існували у стародавніх народів світу; • особливості вірувань народів стародавнього світу. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • складати розповідь про вірування стародавніх єгиптян, греків, римлян, китайців, індусів; • визначати основні положення буддизму, індуїзму, іудаїзму, зороастризму, конфуціанства; • визначати основні положення релігійної реформи Ехнатона; • порівнювати різні релігійні вірування народів Стародавнього світу, визначати їхні спільні та відмінні риси. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати особливості релігійного світогляду стародавньої людини та значення релігії в історії цивілізацій. 	<p>Релігії Стародавнього світу. Міф і міфологія. Пантеон богів. Грецька і римська міфологія. Реформа Ехнатона. Індуїзм. Буддизм. Конфуціанство. Іудаїзм. Зороастризм.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Групова робота (практична робота — порівняння релігійних вірувань Стародавнього світу). Спілкування в колі — розповідаємо міфи. Учнівська конференція, презентація учнівських проєктів.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • як і чому виникло християнство; • час зародження й утвердження християнства, визнання християнства державною релігією Римської імперії; • життєпис Ісуса Назаретянина; • як виникла церква; • поняття та важливість релігійної терпимості, дата прийняття Міланського едикту; • хронологічні межі проведення та наслідки Нікейського собору. 	<p>Виникнення християнства. Ісус Назаретянин. Месія. Апостоли. Апостол Павло. Церква, церковна ієрархія. Апокрифи і канон. Міланський едикт. Нікейський собор. «Символ віри».</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основні причини виникнення і розповсюдження християнства; • основа християнського віровчення; • поняття «християнство», «месія», «апостол», «церква», «церковна ієрархія», «патріарх», «єпископ», «апокрифи», «канон», «собор», «едикт», «Символ віри»; • причини гонінь на християн в Римі; • основні постанови та історичне значення Нікейського собору. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • назвати основні постулати християнського віровчення; • охарактеризувати церковну ієрархію; • визначити основні положення, затверджені на Нікейському соборі. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати значення християнства для формування європейської цивілізації. 		<p>Групова робота (читання уривків з життя Ісуса Назаретянина, обговорення, складання біографічних нотаток). Індивідуальна робота (робота з історичними джерелами (документами) — визначення положень Нікейського собору). Вправа «Кластер».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • як розвивалася освіта, наука і мистецтво Стародавнього світу; • Сім чудес світу; • основні пам'ятки культури Стародавнього світу; • поява писемності як ознаки цивілізації. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості розвитку культури Стародавнього світу; • поняття «ієрогліф», «клинопис», «пергамент», «філософія», «академія», «софісти», «риторика», «епос», «трагедія», «комедія»; • взаємозв'язок релігії та культури держав Стародавнього світу; • основні вчення софістів. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ідентифікувати та охарактеризувати Сім чудес світу, вказувати на карті їхнє місцезнаходження; • розрізняти та описувати пам'ятки мистецтва Стародавнього світу. 	<p>Освіта, наука і мистецтво Стародавнього світу. Поява писемності. Ієрогліф, клинопис, пергамент, папірус. Академія, філософія, софісти. Риторика. Епос, трагедія, комедія. Сім чудес світу.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Практична робота. Групова робота — дослідження у групах Семи чудес світу. Обговорення. Індивідуальна робота — складання ментальної карти «Освіта, наука і мистецтво Стародавнього світу». Вправа «Опис пам'ятки мистецтва».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення писемності, освіти та мистецтва для розвитку цивілізації. 		
Узагальнення.		
VI. Середньовічні держави.		
Базові знання: <ul style="list-style-type: none"> падіння Західної Римської імперії та його наслідки; хронологічні межі існування Франкського королівства, час утворення Франкської та Візантійської імперій, виникнення ісламу; територія «варварських королівств», імперія Карла Великого, напрямки завойовницьких походів арабів. Розуміння: <ul style="list-style-type: none"> поняття «варварське королівство», «халіфат», «іслам», «експансія»; як сформувалися середньовічні імперії та їхні особливості. Вміння: <ul style="list-style-type: none"> показати на карті «варварські» королівства, імперію Карла Великого, Візантію, напрямки завойовницьких походів арабів, Арабський халіфат; охарактеризувати організацію влади у «варварських королівствах», Франкській та Візантійській імперіях, перших Арабських халіфатах; визначити причини і наслідки розпаду імперії Карла Великого, виникнення ісламу й арабської експансії. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати ціннісні та світоглядні особливості мешканців середньовічних імперій, мати особисте ставлення до такого типу держави. 	Середньовічні імперії. Візантійська імперія. Франкська імперія. Арабський халіфат. Священна Римська імперія.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Групова робота (вивчення організації влади у Франкській та Візантійській імперіях, перших Арабських халіфатах, порівняння, створення графічного зображення інформації). Індивідуальна робота (робота з історичними джерелами (документами), робота з картою). Вправа «Маркування тексту».

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • час утворення Давньоруської держави (Русі-України), дати підписання русько-візантійських договорів; • території розселення слов'янських племен на теренах України, напрямки походів князів Аскольда, Олега, Ігоря, Святослава, Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха; • роки правління князів Володимира Великого та Ярослава Мудрого, дати впровадження християнства як державної релігії, розгрому печенігів під Києвом, час зведення Софійського собору. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • які процеси привели до виникнення держави на землях України-Русі; • поняття «династія», «дружина», «данина», «полюддя»; • історичне значення впровадження християнства як державної релігії Давньоруської держави (Русі-України), кодифікації звичаєвого права (укладення «Руської правди»); • основні реформи великих князів Русі-України та їхні наслідки; • особливості міжнародного становища Русі-України. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розташувати в хронологічній послідовності відомості про правління князів Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира Великого та Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, хрещення Русі та розбудову Київської митрополії, боротьбу русичів з печенігами та половцями, кодифікацію руського звичаєвого права; • показати на карті територію Давньоруської держави (Русі-України) за правління руських князів Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира Великого та Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха; • визначити причини впровадження християнства як державної релігії Давньоруської держави (Русі-України). 	<p>Давньоруська держава (Русь-Україна). Від Аскольда до Мономаха. Походження назви «Русь». Теорії походження Давньоруської держави. Перші київські князі. Реформи Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Володимир Мономах.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснювально-ілюстративний виклад матеріалу). Групова робота («Коло ідей»). Робота в малих групах з документом («Руська правда»). Індивідуальна робота (робота з картою, складання історичного портрету Олега, Ігоря, Ольги, Святослава, Володимира Великого та Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха, укладання хронологічної таблиці).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати історію Русі-України як частину історії європейського Середньовіччя, ціннісні і світоглядні особливості давніх словян. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • як і де виникли середньовічні держави кочовиків; • час утворення «Золотої Орди»; • які особливості розвитку мали середньовічні держави кочовиків; • території розселення хозар, болгар, печенігів, половців. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наслідки панування монголів (Золотої Орди) для суспільств Східної Європи; • поняття «каганат», «Золота Орда»; • зв'язок середньовічних держав кочовиків з історією Русі-України. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • показати на карті території Золотої Орди, Хозарського і Аварського каганатів, напрямки походів монголів; • визначати особливості розвитку середньовічних держав кочовиків; • охарактеризувати зовнішньополітичні стосунки між кочовими середньовічними державами та Руссю-Україною. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати ціннісні і світоглядні особливості мешканців держав кочовиків, цивілізаційні особливості такого типу держави. 	<p>Середньовічні держави кочовиків. Хазарський каганат. Аварський каганат. Булгари. Печеніги. Половецький союз. Держава монголів. «Золота Орда».</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використовувати позначки «+», «-», «?»).</p> <p>Вправа «Естафета», робота з картою, складання мапи думок, вправа «Кластер»). Підготувати проєкт на тему «Причини перемог та особливості зовнішньої політики Монголів».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини, наслідки та особливості політичної роздробленості у різних регіонах. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «політична роздробленість». <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розташувати в хронологічній послідовності відомості про формування середньовічних держав (від роздробленості до станово-представницьких монархій або республік); • охарактеризувати причини і наслідки політичної роздробленості у країнах Європи та Азії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати універсальність окремих етапів розвитку суспільства протягом історії людства. 	<p>Причини та наслідки процесу роздробленості країн Європи та Азії. Поняття «політична роздробленість». Універсальний етап в історії людства. Процес роздробленості в руських землях: здобутки і проблеми.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з картою, створення хронологічної таблиці або шкали часу). Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані у постійні групи для розв'язання конкретних навчальних завдань, вправа «Питання — відповідь»).</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дати та основні події хрестових походів; • причини і наслідки хрестових походів; • поняття та хронологічні межі Реконкісти; • як і коли було створено Іспанське королівство. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • мотиви хрестових походів; • роль чернечих лицарських орденів (Тевтонського, Лівонського та ордену Мечоносців) у християнізації Східної Європи; • особливості економічного та політичного розвитку окремих королівств на Піренейях. Утворення єдиного Іспанського королівства; • поняття «зовнішня колонізація», «Реконкіста», «духовно-лицарські ордени», «хрестові походи», «теократія». <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначити наслідки хрестових походів, Реконкісти; • обґрунтувати думку щодо взаємозв'язку зовнішньої колонізації та розв'язання цивілізаційних конфліктів; 	<p>Зовнішня колонізація та цивілізаційні конфлікти. Хрестові походи та їх наслідки. Держави Піренейського півострову. Реконкіста. Німецька експансія на Схід. Тевтонський та Лівонський ордени.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (історичний диктант, розповідь, пояснення, ілюстрування тощо). Індивідуальна робота (графічна робота, опис історичного джерела, робота з картою). Групова робота (робота в парах «Взаємні запитання», «Щоденник подвійних нотаток» — сформулювати основні поняття уроку, підсумок уроку). Робота в групах — опрацювання понять. Робота текстом — маркування («зрозумів» — «зацікавило» — «потрібно повторити»).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> показати на карті території Королівства Іспанія, італійських торговельних республік, напрямки хрестових походів і держави хрестоносців, торговельні шляхи, якими користувались італійські міста-держави. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення міжцивілізаційних контактів і конфліктів у Середньовіччі та сучасному світі. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> причини і наслідки норманського завоювання Англії; дати початку скликання англійського парламенту та Генеральних штатів у Франції, ухвалення Великої хартії вольностей, Грюнвальдської битви; процес утворення Польського, Угорського королівств, Великого князівства Литовського та Королівства Руського; території середньовічних Польщі, Угорщини, Англії, Франції, Іспанії, Королівства Руського; особливості соціально-економічного, політичного та культурного розвитку Королівства Руського; особливості становища українських земель у складі Королівства Польського та ВКЛ. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «станово-представницька монархія», «династична унія»; причини політичної централізації держав Західної Європи; значення формулювання принципу недоторканності особи для становлення правової культури європейської цивілізації. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розташувати в хронологічній послідовності відомості про формування середньовічних держав (від роздробленості до станово-представницьких монархій або республік), утворення Англії, Франції, Іспанії, Польського, Угорського, королівств, Королівства Руського, Великого князівства Литовського; 	<p>Середньовічні європейські держави. Французьке, Англійське, Іспанське, Угорське, Польське. Королівство Руське. Велике князівство Литовське. Українські землі у складі Королівства Польського та Великого князівства Литовського. Станово-представницька монархія. Італійські республіки. Італійські торговельні міста у Північному Причорномор'ї та в Криму.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (обговорення, порівняння, оцінка, перегляд відео- та фотодокументів). Групова робота («Ажурна пилка»). Вправа «Естафета». Індивідуальна робота — створення порівняльної таблиці, укладання історичного словника.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> показати на карті території Королівства Іспанія, Королівства Франція, Королівства Англія, території Польського, Угорського, Великого князівства Литовського, Королівства Руського, місце Грюнвальдської битви; описати і порівняти організацію влади і суспільства у ставно-представницьких монархіях та торговельних містах-державих. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати роль і місце держави в історії європейського суспільства. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> процес утворення Московського князівства, Кримського ханства; території середньовічних Московської держави та Кримського ханства. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «боярська республіка», «васалітет», «султан», «хан», «ханство», «курултай», «східна деспотія»; особливості держав східного типу; зовнішньополітична експансія Московської держави; особливості становища українських земель у складі держав східного типу. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показати на карті територію Московського князівства, Кримського ханства; охарактеризувати напрями внутрішньої й зовнішньої політики Івана III, Хаджи Герая; визначити особливості розвитку Московської держави та Кримського ханства. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати особливості цінностей та світогляду мешканців держав східного типу та їх вплив на їх подальший розвиток. 	<p>Держави східного типу. Московське князівство. Кримське ханство. Українські землі у складі Московської держави та Кримського ханства.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (історичний диктант, розповідь, пояснення, ілюстрування тощо). Індивідуальна робота (графічна робота, опис історичного джерела, робота з картою). Групова робота (робота в парах «Взаємні запитання», «Щоденник подвійних нотаток» — сформулювати основні поняття уроку. Складання графічного зображення внутрішньої й зовнішньої політики Івана III, Хаджи Герая). Робота в групах — опрацювання понять. Робота з текстом — маркування («зрозумів» — «зацікавило» — «потрібно повторити»).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
VII. Економіка і суспільство Середньовіччя. Соціальні процеси		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> основи світогляду середньовічної людини; відношення середньовічної людини до природи. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості залежності середньовічної людини від природи; причини та наслідки поширення хвороб та епідемій у Середньовіччі; причини демографічних проблем у Середньовіччі. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> обґрунтувати сутність зв'язку людини і природи у Середньовіччі; визначати, як змінювалася кількість населення та рівень життя людини у середні віки. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення географічного і кліматичного чинників у житті суспільства, їх впливи на історію людства. 	<p>Людина і природа в Середньовіччі. Кліматичний фактор у житті суспільства. Географічний фактор у житті суспільства. Відношення до природи. Демографічні процеси. Хвороби та епідемії.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Практична робота. Фронтальна робота — обговорення термінів і понять, висловлення власних суджень, аналіз тексту. Групова робота — дослідження у групах. Обговорення. Індивідуальна робота — складання мапи думок. Вправа «Лабіринт» — тема «Як подолати хвороби та епідемії?».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> стани середньовічного суспільства; форми землеволодіння у Середньовіччі. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «феодалізм», «васалітет», «бенефіцій», «феод», «сеньйорія», «манор», «рента»; як відбувалося ускладнення соціальної структури суспільства, з чим були пов'язані ці процеси; причини внутрішньої колонізації. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> назвати та охарактеризувати стани середньовічного суспільства; пояснити відмінності й особливості різних форм середньовічного землеволодіння; 	<p>Стани середньовічного суспільства. Поступове ускладнення соціальної структури. Форми землеволодіння у середні віки. Внутрішня колонізація.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (історичний диктант, розповідь, пояснення, ілюстрування тощо). Індивідуальна робота (робота з поняттями, укладання історичного словника, робота з текстом — маркування («зрозумів» — «зацікавило» — «потрібно повторити»). Групова робота (роботав парах «Взаємні запитання», «Щоденник подвійних нотаток» — сформулювати основні</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> вказати наслідки внутрішньої колонізації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати залежність структури суспільства від конкретних історичних умов його існування. 		<p>поняття уроку, підсумок уроку). Робота в групах — визначення особливості різних форм середньовічного землеволодіння.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості становища стану духівництва у середньовічному суспільстві; поняття, час виникнення та сутність інвеститури; сутність, дати проведення та наслідки кльонійської та григоріанської реформ; дати заснування та особливості діяльності середньовічних чернечих орденів (бенедиктинці, бернардинці, цистерціанці). <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «духівництво», «ченці», «чернецький орден», «інвеститура», «парафія»; станове суспільство як суспільство з ієрархічно вибудованою соціальною структурою. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати соціальне становище і роль духівництва в середньовічному суспільстві; пояснити, чому духівництво було «першим станом» у часи Середньовіччя; скласти графічне або усне повідомлення з відображенням основних подій боротьби за інвеституру; охарактеризувати особливості життя та суспільного становища ченців; назвати основні чернечі ордени Середньовіччя; пояснювати причини і наслідки кльонійської та григоріанської реформ. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати роль і місце церкви у житті середньовічної людини. 	<p>Духівництво: ті, хто молиться. Християнська церква в житті середньовічного суспільства. Духівництво — «перший стан». Собор та церковна парафія. Боротьба за інвеституру. Монастирі та ченці. Чернецькі ордени. Кльонійська та григоріанська реформи.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (евристична бесіда). Індивідуальна робота (робота з поняттями, бесіда). Групова робота (робота над єдиним завданням у малих групах керованих лідерами — робота з історичними категоріями, презентація результатів «Мозковий штурм», фронтальна бесіда, обговорення. Вправи «Пропущене слово», «Виправ помилку». Дебати «Чи мала християнська церква провідну роль у житті середньовічної людини?».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • стани середньовічного суспільства; • феодалізм як політико-правову систему; • яке місце займали у суспільстві лицарі, особливості їхнього побуту та культури. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • походження та суспільне становище родової аристократії; • особливості взаємовідносин «сеньйор — васал»; • в чому сутність та особливості феодальної системи; • поняття «феодальна драбина». <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • охарактеризувати повсякденне і культурне життя рицарського стану; • пояснити причини і наслідки формування принципу васалітету в середньовічному суспільстві; • пояснити сутність феодалізму як політико-правової системи. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати систему правових відносин у суспільстві як ознаку цивілізації. 	<p>Лицарство: ті, хто воює. Родова аристократія. Бенефіцій і феодал. Сеньйори і васали. Феодальна драбина. Феодалізм як політико-правова система. Замок феодала. Озброєння та військове мистецтво. Повсякденне життя феодала. Рицарська культура та етика.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (історичний диктант, розповідь, пояснення, ілюстрування тощо). Індивідуальна робота (робота з поняттями, укладання історичного словника, робота з текстом — маркування («зрозумів» — «зацікавило» — «потрібно повторити»). Групова робота (робота в парах «Взаємні запитання»). Підготовка есе на тему «Рицарська культура й епоха».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості становища стану селянства у середньовічному суспільстві; • які риси мало господарство середньовічного селянина; • поняття та основні причини виникнення селянської громади. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «селянська громада», «невільництво», «вілани»; • причини труднощів у житті селянина, його залежне становище; • з якою метою селяни об'єднувалися в громади, яку роль відігравала селянська община; • причини неоднорідності селянського стану. 	<p>Селяни: ті, хто працює. Господарство та спосіб життя селянина. Вільні та залежні селяни. Невільництво. Селянська громада. Повсякденне життя селянина: житло, їжа, одяг, розваги.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (обговорення, порівняння, оцінка, перегляд відео- та фотодокументів). Практична робота «Особливості повсякденного життя селянина» (укладання довідки для Енциклопедії за рубриками житло, їжа, одяг, розваги; складання порівняльної таблиці (селянство, рицарство і духівництво)).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> описати повсякденне життя у селянській господі; охарактеризувати особливості соціального становища селянина у середньовічному суспільстві; порівнювати три стани (селянство, рицарство і духовництво), застосовуючи для порівняння різноманітні критерії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати особливості цінностей і світогляду середньовічного селянина. 		<p>Індивідуальна робота — написання есе на тему «Повсякденне життя у сільській господі».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> найбільші міста Європи, основні торговельні шляхи Середньовіччя; систему міського управління при магдебурзькому праві. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «цех», «майстер», «підмайстер», «учень», «гільдія», «лихварство», «міська комуна», «магдебурзьке право»; як виникали і розвивалися середньовічні міста; причини та наслідки боротьби середньовічних міст за самоврядування; особливості світогляду та повсякденного життя жителів міст; взаємозв'язок між містом і селом. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показати на карті найбільші міста Європи, основні торговельні шляхи Середньовіччя; охарактеризувати та графічно зобразити систему міського управління при магдебурзькому праві; пояснити, як виникли цехи, особливості праці цехових робітників; охарактеризувати зміни у повсякденному житті, світогляді, картині світу мешканців міста. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати ціннісні та світоглядні особливості мешканця середньовічного міста. 	<p>Середньовічне місто та його мешканці. Теорії виникнення середньовічних міст. Роль античної традиції. Вигляд середньовічного міста. Ремісники та цехи. Торговці і банкіри. Натуральний обмін та гроші. Середземноморська і балтійська торгівля. Транспорт і шляхи сполучення. Боротьба міст за самоврядування. Комуни і магдебурзьке право. Особливості світогляду та повсякденного життя містян. Зміни в картині світу мешканців міста. Відносини між містом і селом.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (евристична бесіда). Індивідуальна робота (робота з поняттями, бесіда, складання схеми міського управління, робота з картою). Групова робота — робота з описом середньовічного міста — підготовка виступів груп за заданою темою.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • стани суспільства Давньої Русі; • найбільші міста Давньої Русі, торговельні шляхи, що проходили по території Давньої Русі; • форми залежності у Давній Русі. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «бояри», «боярське землеволодіння», «смерд», «дружина», «холопи», «закупи», «рядовичі»; особливості християнства у Давній Русі; • схожість та відмінність між західноєвропейськими феодалами та руськими дружинниками; • неоднорідність селянського стану у Давній Русі. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • охарактеризувати стани суспільства Давньої Русі; • описати побут та заняття селянства, духівництва, дружинників, бояр, князів; • охарактеризувати особливості давньоруських міст. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати давньоруське суспільство як складову частину суспільства середньовічної Європи, становища православного духівництва та його роль. 	<p>Особливості суспільства Давньої Русі. Особливості православного духівництва. Родова аристократія: князі і бояри. Князівське та боярське землеволодіння. Дружинники — військово-феодалний стан. Вільні люди — смерди та містяни. Особливості давньоруських міст. Невільництво та форми залежності. Основні заняття та повсякденне життя населення Давньої Русі. Особливості середньовічного суспільства Давньої Русі.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використовувати позначки «+», «-», «?»). Вправа «Естафета»). Групова робота — порівняння побуту селянства, духівництва, дружинників, бояр, князів. Створення соціальної піраміди. Написання есе «Один день із життя середньовічного селянина/священника/воїна/боярина».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • маршрути руху кочовиків. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості суспільної організації кочових народів; • яку роль відігравали торгівля і ремесла у житті кочовиків; • особливості повсякденного життя, побуту та культури кочовиків. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • показати на карті маршрути руху кочовиків; • охарактеризувати соціальну структуру та побут кочових народів; • порівнювати кочові та землеробські народи за різними критеріями. 	<p>Суспільство кочовиків. Кочове скотарство. Маршрути руху кочовиків. Роль ремесла і торгівлі в житті кочовиків. Особливості повсякденного життя. Набіги: економічний аспект. Особливості соціальної структури. Родинне життя.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з картою, створення хронологічної таблиці або шкали часу). Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані у постійні групи для розв'язання конкретних навчальних завдань,</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати ціннісні та світоглядні особливості суспільств середньовічних кочовиків. 		<p>вправа «Питання — відповідь»). Дебати «Східна Європа — зона контакту кочових та осілих цивілізацій?».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> які соціальні конфлікти виникали у період Середньовіччя; форми соціальних конфліктів. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «конфлікт», «конфронтація», «сторона конфлікту»; відмінності між різними формами соціальних конфліктів, їх причинами та наслідками (соціально-економічні, політичні, ідеологічні, релігійні, військові). <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> наводити приклади різних форм конфліктів в середні віки; пояснювати різницю між різними формами соціальних конфліктів; охарактеризувати наслідки соціальних конфліктів для суспільства; запропонувати власні варіанти шляхів для подолання соціальних конфліктів. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати невідворотність соціальних конфліктів у суспільстві, мати особисте ставлення до них. 	<p>Соціальні конфлікти в середні віки. Форми та прояви соціальних конфліктів. Аристократи і феодалі. Селяни і землевласники. Містяни і землевласники. Місто і село.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (лекція з елементами бесіди, робота з поняттями). Групова робота — вправа «Занурення» (створення ситуації соціального конфлікту і занурення учнів у проблему, пошук шляхів її вирішення). Індивідуальна робота — укладання пам'ятки «Як запобігти соціальним конфліктам?»</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • які війни відбувалися у середні віки; • час і перебіг монгольських завоювань, Столітньої війни, османських завоювань. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «війни культур», «міжусобна війна»; • причини і наслідки монгольських завоювань, столітньої війни, османських завоювань; • як змінювалася карта Європи/світу внаслідок війн та завоювань Середньовіччя. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • показати на карті території османських завоювань, напрямки монгольських завоювницьких походів, місця визначних битв Столітньої війни; • пояснювати причини початку середньовічних війн та завоювань, аналізувати їхні наслідки. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати роль і значення війн як засобу вирішення соціально-політичних чи цивілізаційних конфліктів, мати особисте ставлення до такого засобу. 	<p>Середньовічні війни. Міжусобні війни. «Війни культур». Монгольські завоювання. Столітня війна. Османське завоювання.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з картою, створення синхронізованої хронологічної таблиці). Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані у постійні групи для розв'язання конкретних навчальних завдань.) Дебати «Війни держав чи війни культур?».</p>
VII. Духовний світ Середньовіччя.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • основи світогляду середньовічної людини; • особливості сімейних стосунків середньовічної людини; • взаємозв'язок індивіду та суспільства у Середньовіччі. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «чистилище», «чорна смерть», «анафема»; • особливості залежності середньовічної людини від природи; • причини та наслідки розповсюдження хвороб та епідемій у Середньовіччі; 	<p>Світогляд середньовічної людини. Панування релігійного світогляду. Бог і диявол. Рай, пекло, чистилище. Тіло та душа. Індивід та суспільство. Родина і кохання. Діти в Середньовіччі. Хвороби, вік, смерть. Уява про час і простір. Власність, право і влада в уяві середньовічної людини. Світ фантазії та символів.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Практична робота — учнівські проекти. Індивідуальна робота — підготувати есе на тему «Європа та епідемії: боротьба чи співіснування?».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> особливості та причини панування релігійного світогляду у Середньовіччі. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> обґрунтувати сутність зв'язку людини і природи/людини і релігії у Середньовіччі; визначати, яке місце в житті середньовічної людини посідали діти та родина; охарактеризувати, як в Середньовіччі людина ставилася до власності й влади; визначати, які права та обов'язки мала середньовічна людина. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати відмінності у світогляді та цінностях середньовічної та сучасної людини. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> межі поширення впливу католицької та православної церков; православна церква у давньоруському суспільстві; середньовічні ересі (катари, вальденси, богоміли, Д. Віклеф, Я. Гус, Д. Савонарола). <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «єретик», «інквізиція», «анафема», «альбігойці», «Альбігойські війни», «народне християнство»; основні відмінності між католицизмом і православ'ям; роль вчення Томи Аквінського у формуванні європейської правової системи; причини формування та основні постулати вчень Д. Віклефа, Я. Гуса, Д. Савонароли; як були пов'язані у Середньовіччі держава і церква; причини кризових явищ всередині церков. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показати на карті межі поширення впливу католицької і православної церков; обґрунтовано оцінити вплив середньовічної церкви на культуру й освіту; 	<p>Католицька та православна церкви в середні віки. Відмінності шляхів розвитку. Православна церква в давньоруському суспільстві. Накопичення кризових явищ та спроби подолати їх. Середньовічні ересі. Інквізиція. Жебрущі ордени. «Нові ересі»: Д. Віклеф, Я. Гус, Д. Савонарола. Ересі в православній церкві. «Народне християнство». Церква і держава.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з картою, створення хронологічної таблиці або шкали часу, складання історичного портрету Д. Віклефа, Я. Гуса, Д. Савонароли). Групова робота — опрацювання в групах документів, визначення впливу середньовічної церкви на культуру й освіту.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати основні положення вчень Д. Віклефа, Я. Гуса, Д. Савонароли. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати постійні зміни у світогляді людини протягом історії та невідворотність ціннісних змін з плином часу. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> історія та період виникнення ісламу; основні особливості ісламської релігії та культури. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «іслам», «пророк», «Коран», «хіджра», «рамадан»; місце арабської культури у світовій культурній традиції; причини швидкого поширення ісламу. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> обґрунтовано оцінити вплив арабської культури на культуру народів Європи; визначати особливості ісламської культури, основні догмати ісламу. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати особливості цінностей та світогляду людини ісламської цивілізації. 	<p>Іслам у Середньовіччі. Ісламська культура та її впливи. Арабська цивілізація та культура народів Європи.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота — скласти «пам'ятку мусульманина» на основі опрацювання витягів з Корану. Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані у постійні групи для розв'язання конкретних навчальних завдань).</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> виникнення, розповсюдження та основи вчення середньовічної філософії (П. Абеляр, Б. Клеровський, Т. Аквінський, Аверроес, Ф. Асизький, Д. Гусман); схоластика як синтез філософії та раціоналізму; особливості богословської думки у православному світі. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «схоластика», «богослов'я», «теологія», «томізм»; основні напрями філософської та богословської думки періоду Середньовіччя; вплив середньовічної філософії на людину і суспільство, формування уявлень про світ; роль вчення Томи Аквінського у формуванні європейської правової системи; 	<p>Середньовічна філософія. Схоластика. П'єр Абеляр. Бернар Клервоський. Роджер Бекон. Тома Аквінський. Аверроес. Франциск Асизький та Домінік Гусман. Богословська думка в православному світі. Василь Великий, Григорій Палама, Іларіон Київський.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтально-колективна робота (обговорення, порівняння, вирішення проблемних питань, евристична бесіда). Індивідуальна робота (робота з поняттями, складання історичного портрету: П. Абеляр, Б. Клервоський, Т. Аквінський, Аверроес, Ф. Асизький, Д. Гусман, Іларіон Київський).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> історичне значення наукових праць (відкриттів і винаходів) Роджера Бекона, П'єра Абеляра. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> визначати основні напрями філософської й богословської думки доби Середньовіччя; характеризувати вчення філософів (П. Абеляр, Б. Клеровський, Т. Аквінський, Аверроес, Ф. Асизький, Д. Гусман). <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати постійні зміни у світогляді людини протягом історії та невідворотність ціннісних змін з плином часу. 		<p>Групова робота (робота з критичного опрацювання історичних джерел різних типів у групах). Робота з підручником, читання вголос, відповіді на запитання. Вправа «Правда — Неправда».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> університетські центри Середньовіччя; основні наукові й технічні досягнення Середньовіччя; час та наслідки винайдення книгодрукування; освіта і наука в Арабському Халіфаті, Китаї, Індії. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «університет», «сім вільних мистецтв»; значення книгодрукування для розвитку європейської культури; історичне значення технічних досягнень Середньовіччя; відкриття і винаходи Йоганна Гутенберга; відмінності та схожі риси у європейській та неєвропейській науці та освіті. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розташувати в хронологічній послідовності відомості про появу університетів, книгодрукування; показати на карті університетські центри; визначити причини і наслідки виникнення університетів. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати цінність освіти, науки та мистецтва у житті суспільства та їх впливи на його розвиток. 	<p>Середньовічні школи та університети. «Світ неписьменних». Монастирські та міські школи. Школи в Давній Русі та Королівстві Руському. Середньовічні університети. «Сім вільних мистецтв». Життя середньовічних школярів та студентів. Розповсюдження знань та поява книгодрукування. Освіта і наука поза європейським світом.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснювально-ілюстративний виклад матеріалу). Групова робота («Коло ідей»). Індивідуальна робота — робота з картою, робота з поняттями, укладання хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> хронологічні межі та особливості появи архітектурних стилів (романська, готична хрестово-купольна архітектура); особливості середньовічної літератури, мистецтва, живопису та скульптури. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «вітраж», «мозаїка», «фреска», «пергамент», «інкунабули», «романський стиль», «готичний стиль», «літопис», «хроніка», «каліграфія»; особливості арабо-мусульманської архітектури та мистецтва; особливості мистецьких та літературних традицій Русі; зв'язки західних та східних традицій у культурі, освіті, побуті. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розпізнати будівлі (храми) романського, готичного, візантійського хрестово-купольного стилів; визначати особливості середньовічної літератури, мистецтва, живопису та скульптури; порівнювати західні та східні взірці культури. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати цінність освіти, науки та мистецтва у житті суспільства та їх впливи на його розвиток. 	<p>Архітектура і мистецтво у Середньовіччі. Романська архітектура та скульптура. Готична архітектура. Візантійська архітектура та її вплив на слов'янські архітектурні традиції. Живопис та скульптура. Арабо-мусульманська архітектура та мистецтво. Середньовічна література. Рицарська та міська літератури. Менестрелі, ваганти, трубадури. Музика і театр. Особливості мистецьких та літературних традицій Русі. Переплетення західних та східних взірців у культурі, освіті, побуті.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з пам'ятками архітектури романського і готичного стилів). Вправа «Екскурсоводи» — провести словесну/уявну/віртуальну екскурсію архітектурною пам'яткою Середньовіччя (на вибір учня). Групова робота — робота з документами (пам'ятками середньовічної літератури).</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> хронологічні межі Раннього Відродження; передумови та особливості епохи Раннього Відродження. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «Раннє Відродження», «Ренесанс», «гуманізм»; історичне значення художньої творчості Данте, Петрарки, Боттічеллі, Донателло та ін.; особливості культури Відродження та її вплив на українські землі; діяльність Юрія Дрогобича. 	<p>Раннє Відродження. Передумови та початок епохи Відродження. Гуманізм. Література та мистецтво раннього Відродження. Протиріччя нової культури. Вплив Відродження на українські землі.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (бесіда, пояснення, обговорення). Індивідуальна робота — укладання хронологічної таблиці, робота з картою, пам'ятками культури Відродження. Групова робота — робота з художніми творами Данте, Петрарки, Боттічеллі, Донателло — створення</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розташувати в хронологічній послідовності відомості про Відродження; показати на карті університетські центри й міста, пов'язані з початком Відродження; визначити причини і наслідки поширення ідей гуманізму і культури Раннього Відродження. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити сутність гуманістичних цінностей та їх вплив на розвиток європейської цивілізації. 		<p>коротких повідомлень і представлення результатів роботи.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> як утворилися світові релігії; як сформувалися сучасні європейські народи та держави; основні риси формування європейських політико-правових традицій. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> взаємовпливи культур та релігій в історії середньовічної Європи (фронтири); особливості розвитку міст, міського врядування; процеси, які призвели до розширення кругозору середньовічної людини, розширили загальну картину світу. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> характеризувати основні світові релігії, їхні вчення; пояснювати основні події/процеси, що призвели до формування сучасних європейських народів і держав; встановлювати хронологічну послідовність основних подій середньовічної історії; відслідковувати та пояснювати зміни, що відбулися у світогляді, культурі та побуті людини Середньовіччя. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити сутність європейської цивілізації та її цінностей, значення демократичних і правових ідей в свідомості європейця. 	<p>Здобутки середньовічної Європи. Формування сучасних європейських народів та держав. Утворення світових релігій. Виникнення і розвиток міст та міської культури. Утворення парламентських установ та підвалин європейських політичних і правових традицій. Розвиток освіти, науки і техніки. Розширення картини світу.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (евристична бесіда). Індивідуальна робота (робота з поняттями, бесіда). Групова робота (робота над єдиним завданням у малих групах керованих лідерами — робота з історичними категоріями, презентація результатів роботи). «Мозковий штурм», фронтальна бесіда, обговорення.</p> <p>Вправи «Пропущене слово», «Виправ помилку». Учнівський мініпроєкт «Здобутки Середньовічної Європи». Дебати «Середньовіччя — темні віки чи період слави і лицарства?».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості суспільного і культурного життя Русі-України. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємозв'язки Русі-України з середньовічними державами Європи; • особливості економічного та політичного розвитку Русі-України; • особливості розвитку культури Русі-України. <p>Вміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснити взаємозв'язок між культурними, соціальними, політичними процесами Русі-України та державами середньовічної Європи. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити нерозривність історії Русі-України з історією європейських країн, її роль і місце у європейському світі. 	<p>Особливості суспільного та культурного життя Русі-України, її місце в економічному, політичному та культурному житті середньовічної Європи.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (створення синхронізованої хронологічної таблиці). Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані у постійні групи для розв'язання конкретних навчальних завдань).</p>

«ІСТОРІЯ: УКРАЇНА І СВІТ» ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС

8 клас

ВАРІАНТ 1

Структура курсу
Розділ I. Криза європейського Середньовіччя.
Розділ II. Держави раннього Нового часу.
Розділ III. Економіка раннього Нового часу.
Розділ IV. Суспільство і соціальні процеси раннього Нового часу.
Розділ V. «Освічений абсолютизм» та зародження модерного суспільства.
Розділ VI. Повсякденне життя людей Ранньомодерної доби.
Узагальнення.

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
I. Криза європейського Середньовіччя.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • хронологічні межі Нового часу та раннього Нового часу; • хронологічні межі та передумови виникнення козацтва. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини і наслідки релігійної та соціально-економічної кризи XIV–XV століть; • ранній Новий час в Україні як Козацька доба; • поняття «козацтво», «Жакерія», «Велика схизма». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • порівняти основні здобутки населення України Княжої доби та середньовічної Західної Європи; • зіставити характерні ознаки, Ранньомодерної доби в Україні та Європі. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити необхідність та невідворотність змін у процесі розвитку суспільства, підстави суспільної модернізації. 	<p>«Велика криза XIV–XV століть». Кліматичні зміни в Європі. «Чорна смерть» та її наслідки. Загострення міжнародних конфліктів. «Велика схизма» 1378–1417 рр. та початок кризи релігійного світогляду. Економічний занепад та паростки економічних змін. Технічні винаходи. Піднесення європейської торгівлі як головний рушій змін. Зміни у військовій справі. Криза станової структури. Загострення соціальних конфліктів. Жакерія 1358 р., повстання У. Тайлера 1381 р., повстання чомпі 1378 р. Фронтірні спільноти. Козацтво.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (розповідь з елементами бесіди, обговорення). Групова робота — визначення характерних ознак Ранньомодерної доби в Україні та Європі, обговорення. Індивідуальна робота — започаткувати укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
	«Європа насильства». Зміни в родинних відносинах та побуті. Зміни в освіті та культурі. «Нові цінності». Зародження нового типу держави — абсолютної монархії.	
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • територіальні межі, період існування Візантійської імперії; • Флорентійська унія; • Нікейська імперія; • реформи Михайла VIII Палеолога. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • роль Візантії в світовій історії; • причини і наслідки укладання Флорентійської унії; • поняття «церковний розкол» («схизма»); • особливості існування Нікейської імперії; • роль імператора Михайла VIII Палеолога у відновленні Візантії. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • простежити (на основі карти) утворення Візантійської імперії, зміни її територій; • визначити причини і наслідки: Флорентійської унії, утворення Нікейської імперії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити несумісність інтересів імперій та малих держав, народів Ранньомодерної доби; • усвідомити прагнення народів імперій до відродження та самовизначення. 	<p>Візантія в оточенні ворогів.</p> <p>Латинська імперія. Відродження Візантії. Візантійська імперія в XV столітті. Флорентійська унія та її наслідки.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (бесіда з елементами обговорення, вправа «Відкритий мікрофон»). Групова робота (вправи «Корабель очікувань», «Мозковий штурм», «Вирішення проблем», «Займи позицію»). Індивідуальна робота — вправи «Аналіз ситуації», «Аналіз джерел», «Навчаючись, учись». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини падіння Константинополя; • територіальні межі Османської імперії, напрямки їх завоювань. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини і наслідки падіння Константинополя; 	<p>Турки-османи та їх завоювання. Сельджуки і османи. Виникнення Османської держави. Підкорення Болгарії та Сербії. Здобутки і невдачі турок-османів. Падіння Константинополя та загибель Візантії. Утворення Османської імперії.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> • напрямки походів турків-османів, причини і наслідки османських завоювань у Європі та Азії; • як утворилася Османська імперія; • особливості завойовницької політики турків-османів; • вплив релігії (ісламу) на культуру та побут турків-османів. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • простежити (на основі карти) утворення Османської імперії, напрямки походів турків-османів; • обґрунтовувати власні судження про володарів Османської імперії; • визначити причини і наслідки падіння Константинополя; • простежити на основі карти територіальні зміни, яких зазнала в XVI–XVIII ст. Османська імперія; • визначити причини і наслідки османських завоювань в Європі; • скласти історичний портрет Мехмеда II Фатіха. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати протиріччя та характер колоніальної політики держав раннього Модерного часу; • визнавати несумісність інтересів імперій та малих держав, народів Ранньомодерної доби. 		<p>Фронтальна робота (бесіда з елементами обговорення, вправи «Займи позицію», «Мозковий штурм», «Незакінчені речення»). Групова робота (вправи «Акваріум», «Коло ідей», «Ажурна пилка»). Індивідуальна робота (метод «скрайбінг», робота з текстом, з документами, робота з картою). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наслідки падіння Константинополя і утворення імперії османів; • місце Османської імперії серед європейських держав; • хронологічні межі початку залежності українських земель від османів. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зв'язок між завойовницькою політикою турків-османів та появою могутньої Османської імперії; • особливості культурних та політичних протиріч між християнськими та мусульманськими державами; • особливості відносин між турками та їхніми васалами (Кримське ханство); 	<p>Наслідки османських завоювань. Протистояння мусульманського та християнського світів. Держави Європи і Османська імперія. Васали Османської імперії. Українські землі під контролем османів.</p>	<p>Навчально- пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з картою, створення лепбуку). Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані у постійні групи для розв'язання конкретних навчальних завдань). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> • поняття «ясир», «бей», «бейлик»; • причини і наслідки встановлення контролю турків-османів над українськими землями. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • показати на карті терени Османської імперії, території залежних від турків-османів держав і народів; • охарактеризувати внутрішню і зовнішню політику турків-османів; • визначити причини розповсюдження влади турків-османів на українські землі. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати цінність прагнення народів раннього Модерного часу до національного звільнення та створення національних держав; • усвідомлювати протиріччя та взаємовпливи між мусульманським та християнським світами. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини та передумови Великих географічних відкриттів і Конкісти; • дата першої подорожі Христофора Колумба; • напрямки подорожей Христофора Колумба, Васко да Гама, Фернана Магеллана. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Великі географічні відкриття як просторове розширення впливу європейської цивілізації на світ; • вплив Великих географічних відкриттів на світобачення, господарське та суспільне життя населення Європи та Нового світу; • поняття «конкіста», «колоніальна імперія», «зустріч цивілізацій». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розташувати в хронологічній послідовності відомості про розширення впливу європейської цивілізації на світ, визначити причинно-наслідкові зв'язки між ними; 	<p>Великі географічні відкриття та їх наслідки. Причини та передумови. Хронологія ВГВ. Конкіста. Наслідки і впливи ВГВ.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використовувати позначки «+», «-», «?», вправа «Естафета», робота з картою, складання мапи думок, вправа «Кластер»). Підготувати проект на тему «Права і свободи людини в умовах самодержавства». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> • простежити на основі карти, як змінювався простір впливу європейської цивілізації на світ. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати світоглядне значення Великих географічних відкриттів; • усвідомлювати причини і характер «зіткнення цивілізацій» доби раннього Модерного часу. 		Групова робота — дослідження побуту та культури майя/інків/ацтеків.
Узагальнення.		
II. Держави раннього Нового часу.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • політика кардинала Карла V, Рішельє, Людовіка XIV, Фрідріха I. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «абсолютизм», «абсолютна монархія», «меркантилізм»; • передумови й наслідки утвердження абсолютизму в європейських державах. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обґрунтувати власні судження про володарів і державних діячів європейських країн (Карла V, Людовіка XIV, Фрідріха I); • охарактеризувати особливості формування абсолютних імперій у Франції, Пруссії, Іспанії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати обмеженість прав людини за умов абсолютизму. 	<p>Абсолютні монархії. Поняття «абсолютизм». Причини виникнення та завдання абсолютизму. Варіанти абсолютизму. Іспанія. Франція. Пруссія.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (бесіда, пояснення, обговорення). Індивідуальна робота — продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці — внести до неї дату укладання Вестфальського миру. Робота з поняттями. Вправа «Маркування тексту». Підготувати презентацію «Як зароджувалися абсолютні монархії?». Групова робота — робота з документами, визначення відмінностей між абсолютною монархією Західної Європи та самодержавством у Східній.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • процес утворення Англійської та Іспанської світових колоніальних імперій; • територіальні межі Іспанської та Англійської світових колоніальних імперій. 	<p>Світові колоніальні імперії. Великі географічні відкриття та утворення колоній. Поняття «колоніалізм». Іспанська та Англійська світові колоніальні імперії.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «колоніальна політика», «протекціонізм»; • період XVI–XVIII ст. як епоха воєн за переділ Європи і світу; • особливості колоніальної політики Англії та Іспанії. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • простежити (на основі карти) утворення в західній Європі колоніальних імперій (Англія, Іспанія); • охарактеризувати внутрішню й зовнішню політику Іспанської та Англійської колоніальних імперій. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати прагнення колоній до національного звільнення та створення національних держав; • усвідомлювати протиріччя та характер колоніальної політики держав раннього Модерного часу. 		<p>Фронтальна робота (історичний диктант, розповідь, пояснення, ілюстрування тощо). Індивідуальна робота (графічна робота, опис історичного джерела, робота з картою). Групова робота (робота в парах «Взаємні запитання», «Щоденник подвійних нота-ток» — сформулювати основні поняття уроку. Робота в групах — опрацювання понять. Робота з текстом — маркування («зрозумів» — «зацікавило» — «потрібно повторити»). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці — внести до неї дати революції в Англії, Тридцятилітньої війни.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • територіальні межі володіння Габсбургів у Європі; • територіальні межі володіння османів; • реформи і війни Карла V. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості політики Священної Римської та Османської континентальних імперій; • поняття «континентальна імперія». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розташувати в хронологічній послідовності відомості про процеси централізації влади і формування континентальних імперій (Імперії Габсбургів/ Османської); • простежити (на основі карти) утворення континентальних імперій (Імперії Габсбургів/Османської). <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати протиріччя та характер політики держав — континентальних імперій; 	<p>Континентальні імперії. Імперія Габсбургів та Османська імперія. Особливості політичного устрою. Внутрішня і зовнішня політика.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (робота з історичними документами, складання історичного портрету Карла V). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці. Групова робота — визначення особливостей політики Австрійської та Османської континентальних імперій.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> визнавати несумісність інтересів імперій та малих держав, народів Ранньомодерної доби. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> стани суспільства Речі Посполитої; причини та наслідки укладання Люблінської унії; територіальні межі Речі Посполитої. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «аристократична держава», «шляхетська республіка», «Сейм», «автономія», «унія»; роль дворянської аристократії та магнатів в управлінні Річчю Посполитою; причини та прояви піднесення Речі Посполитої в XVI першій половині XVII століття; причини економічного занепаду та затяжної політичної кризи в Речі Посполитій; особливості становища українських земель у складі Речі Посполитої. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати внутрішню й зовнішню політику Речі Посполитої в другій половині XVI–XVIII ст.; визначити причини і наслідки кризи в Речі Посполитій (друга половина XVI–XVIII ст.). <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати важливість зародження демократії у державах як вияву широких прав населення в управлінні країною; визнавати обмеженість шляхетської демократії та її ціннісне значення. 	<p>Аристократична держава. Річ Посполита. Стани суспільства. «Шляхетська демократія». Українські землі у складі Речі Посполитої.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (ознайомлення з матеріалом, виконання тренувальних вправ, бесіда). Групова робота («Пошук інформації» — командний пошук інформації, що доповнює матеріал домашнього завдання, а потім відповіді на запитання). Індивідуальна робота (робота з поняттями). Робота в малих групах (парах) — вправа «Репортер» (дати відповіді на питання «репортера» за матеріалами теми). Робота з картою. Вправа «Запропонуй рішення» (учні повинні запропонувати 5 пунктів для можливого вирішення проблеми — наприклад, «Як запобігти кризі у державі?»). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> обставини проголошення Московського царства Російською імперією, хронологічні межі Північної війни; територіальні межі Московського царства/Російської імперії. 	<p>Самодержавна монархія. Походження самодержавства, його відмінність від абсолютизму. Етапи формування. Московське царство. Російська імперія.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «опричнина», «Смутний час», «церковний розкол», «Земський собор», «самодержавство»; • причини «Смутного часу» в Московському царстві; • особливості внутрішньої та зовнішньої політики Івана Грозного, Петра I; • відмінності між абсолютною монархією Західної Європи та самодержавством. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обґрунтувати власні судження про володарів і державних діячів Івана Грозного, Петра I; • простежити (на основі карти) утворення Російської імперії, російську експансію у Східній Європі; • визначити причини і наслідки Північної війни, реформ Петра I. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати обмеженість прав і свобод людини в умовах самодержавної монархії. 		<p>Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використовувати позначки «+», «—», «?», вправа «Естафета», робота з картою, складання мапи думок, вправа «Кластер»). Підготувати проєкт на тему «Права і свободи людини в умовах самодержавства». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • територіальні межі, напрямки походів держави Ливонського ордену, Кримського ханства, Війська Запорозького; • процес утворення Війська Запорозького, заснування першої Запорозької Січі; • напрямки походів козаків першої чверті XVII ст. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «військова спільнота», «військова держава»; • передумови і розвиток козацтва до окремого соціального стану; • поняття «козак», «зимівник», «Запорозька Січ», «військова держава»; • особливості стосунків козацтва з Кримським ханством; • місце козацтва в захисті інтересів українського суспільства наприкінці XVI – у першій половині XVII ст.; • особливості внутрішньої і зовнішньої політики Кримського ханства. 	<p>Військові спільноти. Причини утворення. Особливості устрою та функціонування. Лицарські держави. Кримське ханство. Військо Запорозьке.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтально-колективна робота (обговорення, порівняння, вирішення проблемних питань, евристична бесіда). Індивідуальна робота (робота з джерелами інформації, робота з картою). Групова робота — опрацювання ілюстративних і документальних джерел — визначення особливостей традицій, звичаїв й побуту козаків. Вправа «Правда — неправда».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розташувати в хронологічній послідовності відомості про формування козацтва як окремого соціального стану; показати на карті об'єкти, пов'язані з історією формування козацтва; охарактеризувати військово-політичну організацію козацтва; описати традиції, звичаї й побут козаків, історико-культурні пам'ятки доби; визначити причини та наслідки: виникнення козацтва і Січей, активності козацтва в морських і суходільних походах у Кримське ханство; створити історичний портрет П. Конашевича-Сагайдачного. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати феномен українського козацтва і його значення в історії України. 		Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> обставини виникнення реєстрового козацького війська та «Ординації Війська Запорозького». <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «кошовий отаман», «козацька рада», «козацькі клейноди», «реєстрове козацтво», «низове козацтво», «курінь», «покозачення»; особливості устрою Запорозької Січі та Реєстрового війська; затвердження урядом Речі Посполитої реєстрового війська в 70-х роках XVI ст. як початок визнання козацтва новим соціальним станом. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати військово-політичну організацію козацтва; описати побут, традиції та звичаї українського козацтва; порівнювати становище реєстрового та нереєстрового козацтва. 	<p>Українське козацтво — коліска майбутньої державності. Низове козацтво. Запорозька Січ. Реєстрове козацтво.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Групова робота («Синтез думок»). Індивідуальна робота (робота з історичними джерелами). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення українського козацтва у захисті національних інтересів українського суспільства наприкінці XVI — у першій половині XVII ст. 		
III. Економіка раннього Нового часу.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> види і форми міграції. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> впливи міграційних процесів на економіку, культуру, довкілля, людину; поняття «міграція», «демографія», «еміграція», «імміграція», «біженці»; сутність міграції як складний суспільний процес. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> встановити причини масових міграцій європейців у XVI–XVII ст. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати вплив міграційних та демографічних процесів на різні сторони соціально-економічного життя людства. 	<p>Демографічні процеси і міграція населення. Види і форми міграцій. Причини і наслідки. Значення демографічних процесів в історії людства.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Групова робота — опрацювання статистичних джерел — побудова графіку демографічних змін раннього Нового часу. Індивідуальна робота — підготувати презентацію або есе на тему «Причини масових міграцій європейців у XVI–XVII ст.».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> центри світової торгівлі, торговельні шляхи. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «революція цін», «капіталізм», «торговельний капітал», «Гільдія»; причини і наслідки революції цін, її вплив на подальші шляхи розвитку різних регіонів Європи, зокрема на українські землі. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> характеризувати зміни в житті людей різних станів, пов’язані з розширенням торгівлі. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати взаємопов’язаність географічного, економічного, соціального та політичного чинників суспільного життя. 	<p>«Революція цін» та нові торговельні можливості. Торговельний капітал. Капіталізм. Впливи «революції цін» та їх регіональні варіанти.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота — бесіда, ілюстрування, пояснення. Групова робота — визначення причин і наслідків революції цін. Обговорення. Індивідуальна робота — робота з картою, написання історичного есе «“Революція цін” як чинник погіршення життя людини Нового часу».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості капіталістичних відносин. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «індустріальна революція», «урбанізація», «мануфактура», «фабрика», «механізація»; причини і наслідки появи мануфактур; необхідність механізації праці; наслідки урбанізації. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> пояснити причини і наслідки індустріальної та аграрної революції; описати особливості мануфактури як виробничого підприємства; охарактеризувати процеси урбанізації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати світоглядне значення індустріальної революції. 	<p>Індустріальна революція та урбанізація. «Аграрна революція». Мануфактура і фабрика. Механізація. Урбанізація.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтально-колективна робота (обговорення, порівняння, вирішення проблемних питань, евристична бесіда). Індивідуальна робота — робота з документами та ілюстраціями (за ілюстраціями та уривками джерел створити опис «Один день з життя працівника фабрики/мануфактури»). Групова робота — дослідження у групах на основі документів причини і наслідки індустріальної та аграрної революції. Написання есе «Урбанізація у сучасному світі».</p>
IV. Суспільство і соціальні процеси раннього Нового часу.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> нові соціальні верстви. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «буржуазія», «найманий працівник», «фронтір»; процеси модернізації як руйнація традиційного суспільства; причини і наслідки процесів модернізації; особливості становища в суспільстві буржуазії, ресурси формування стану найманих робітників. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> характеризувати зміни в житті людей різних станів, пов'язані з поширенням мануфактур і найманої праці. 	<p>Процес модернізації — руйнування традиційного суспільства. Нові соціальні верстви. Буржуазія. Наймані працівники. Інтелектуали. Козацтво — спільнота фронтиру.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (ознайомлення з матеріалом, виконання тренувальних вправ, бесіда). Групова робота («Пошук інформації» — командний пошук інформації, що доповнює матеріал домашнього завдання, а потім відповіді на запитання).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати ціннісне і світоглядне значення процесів модернізації; • усвідомлювати феномен козацтва як спільноти фронтиру. 		<p>Індивідуальна робота (робота з термінами, поняттями). Вправа «Маркування тексту». Укладання соціальної піраміди. Пояснення поняття «фронтір» — вправа «Асоціації». Написання есе «Козацтво — соціальний феномен України».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини та наслідки Реформації в Німеччині, укладення Аугсбурзького релігійного миру, Берестейської унії; • час релігійних воєн у Німеччині та Франції; • територія поширення Реформації, культурні центри Європи раннього Нового часу. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ранній Новий час (Ранньомодерна доба) як період звільнення суспільного й культурного життя від релігійного догматизму; • поняття «секуляризація», «Реформація», «протестантизм», «лютеранство», «кальвінізм», «Контрреформація», «релігійні війни», «орден єзуїтів», «уніатська церква», «братства». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розташувати в хронологічній послідовності відомості про Реформацію, релігійні війни; • показати на карті регіони поширення Реформації; • визначити причини і наслідки Контрреформації; • сформулювати основні ідеї вчень Мартіна Лютера і Жана Кальвіна, порівняти їх. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати принципи терпимості та толерантності до різних ідейних, релігійних течій в їх історичному вимірі. 	<p>Реформація і Контрреформація. Особливості Реформації і контрреформації в Речі Посполитій. Берестейська унія.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, бесіда з елементами дискусії). Індивідуальна робота складання історичного портрету Мартіна Лютера і Жана Кальвіна. Підготувати презентацію «Світ природи та людей очима католика, православного, протестанта». Групова робота — робота з текстом «95 тез» — визначення положень вчення М. Лютера. Обговорення. Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці. Написання есе «Берестейська унія — поглиблення розколу чи спроба компромісу?».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • культурні центри Європи раннього Нового часу. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • гуманізм епохи Відродження як європейський інтелектуальний рух за вдосконалення людської природи через пізнання культурної спадщини Античності; • поняття «Високе Відродження», «Ренесанс». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розташувати в хронологічній послідовності явища Відродження (Ренесансу); • розповісти про наукові й технічні досягнення раннього Нового часу, їх вплив на життя людей; • розповісти про представників культури Відродження, їхні твори; видатні пам'ятки культури епохи Ренесансу; • розпізнати пам'ятки культури епохи Відродження. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати загальнолюдське значення поширення ідей гуманізму; • усвідомлювати роль Відродження у розвитку світової культури. 	<p>Відродження і його впливи. Культурні центри Європи. Гуманізм. Мистецтво Відродження. Впливи Відродження. Ренесанс в українських землях.</p>	<p>Навчально- пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Групова робота — опис пам'яток культури Відродження — складання анотації до пам'ятки для історичного каталогу. Індивідуальна робота — робота з історичними джерелами. Вправа «Маркування тексту». Скласти порівняльну таблицю «Характерні особливості “Південного” та “Північного” Відродження». Здійснити уявну подорож до пам'яток епохи Відродження в Італії, Франції, Німеччини тощо — вправа «Екскурсоводи».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття та види конфліктів; • причини, територія розповсюдження Селянської війни в Німеччині; • релігійні війни у Німеччині та Франції; • обставини укладання Аугсбурзького релігійного миру; • причини та території поширення козацьких повстань 1590-х і 1620–1630-х років. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «конфлікт», «селянська війна»; • особливості різних видів конфліктів, причини їх виникнення; • як проявляється світоглядна криза, як вона пов'язана з виникненням соціальних конфліктів; 	<p>Соціальні конфлікти раннього Нового часу. Поняття і види конфліктів. Соціальні, етнічні та релігійні конфлікти як прояв світоглядної кризи. Селянські війни. Міські повстання. Козацькі повстання.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (бесіда з елементами обговорення, вправи «Займи позицію», «Мозковий штурм», «Незакінчені речення»). Групова робота (вправи «Акваріум», «Коло ідей», «Ажурна пилка»). Індивідуальна робота (метод «скрайбінг», робота з текстом, з документами, робота з картою).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> наслідки козацьких повстань 1590-х і 1620–1630-х років. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розташувати в хронологічній послідовності відомості про релігійні, селянські, козацькі війни; пояснювати причини і наслідки Аугсбурзького миру; показувати на карті та характеризувати причини і наслідки козацьких повстань 1590-х і 1620–1630-х років; створити історичний портрет Северина (Семерія) Наливайка, І. Підкови. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати зв'язок соціальних змін з виникненням соціальних конфліктів, суперечливий перетин прагнень, інтересів, поглядів окремих людей чи соціальних груп. 		Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> обставини ухвалення Декларації незалежності, Конституції США; події козацької революції в Україні. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «революція», «Конституція», «козацька революція», «Руїна»; характер козацької революції 1648–1657 рр. в Україні; передумови та наслідки утворення США; причини та наслідки доби Руїни в українських землях. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> визначати причини та наслідки соціальних та національних революцій; характеризувати зміни в житті громадян, пов'язані з прийняттям Конституції. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати важливість конституційного оформлення прав людини, ідей розподілу влади, громадянського суспільства та правової держави в ході історичних подій Ранньомодерної доби. 	<p>Соціальні і національні революції. Нідерланди. Англія. Козацька революція 1648–1657 рр. в Україні. Наслідки Козацької революції. Гетьманщина — козацька держава. Доба Руїни в українських землях. Американська революція. США.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використовувати позначки «+», «-», «?»). Вправа «Естафета»).</p> <p>Групова робота — порівняння Козацької революції в Україні та Американської революції. Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • події Тридцятилітньої війни. Війни за іспанський спадок, Північна війна; • Конституція Пилипа Орлика. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вестфальський мир як подія, що заклала основи сучасного світового порядку; • значення та наслідки подій північної війни для долі Гетьманщини. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • простежити (на основі карти) утворення в Західній Європі національних держав; • визначити причини і наслідки: османських завоювань в Європі, Тридцятилітньої війни, російської експансії у Східній Європі, Північної війни. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати значення війн у розвитку суспільства, їх ціннісний та світоглядний виміри. 	<p>Війни за переділ Європи і світу. Тридцятилітня війна. Війна за іспанський спадок. Північна війна. Гетьманщина у Північній війні. І. Мазепа та П. Орлик.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (бесіда, пояснення, обговорення). Індивідуальна робота — робота з картою, документами. Групова робота — складання тез для доповідей (робота з текстом). Обговорення. Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
V. «Освічений абсолютизм» та зародження модерного суспільства.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • передумови епохи Просвітництва; • характерні риси епохи Просвітництва. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «Просвітництво», «енциклопедисти», «класицизм»; • Просвітництво як Доба Розуму, коли утверджувалася віра в силу знань і можливість розумного облаштування суспільного життя; • основні ідеї розподілу влади, громадянського суспільства та правової держави. 	<p>Просвітництво. Уявлення про прогрес. Ідеї розподілу влади, громадянського суспільства та правової держави. Ідеологи Просвітництва. Впливи Просвітництва.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Групова робота — опис пам'яток культури класицизму — складання анотації до пам'ятки для історичного каталогу. Індивідуальна робота — робота з історичними джерелами. Вправа «Маркування тексту».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розташувати в хронологічній послідовності відомості про добу Просвітництва; визначити зміни в повсякденному житті європейців протягом XVIII ст., які стали наслідком поширення ідей Просвітництва. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати цінності конституційного оформлення прав людини, ідей розподілу влади, громадянського суспільства та правової держави в ході історичних подій Ранньомодерної доби. 		<p>Скласти таблицю «Характерні риси епохи Просвітництва». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> стиль та пам'ятки епохи бароко та класицизму; основні риси бароко та класицизму; особливості українського козацького бароко. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «бароко», «класицизм», «козацьке бароко»; бароко як усвідомлення людиною Ранньомодерної доби складності, багатоманітності та мінливості світу; особливості співіснування стилів бароко та класицизму. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розпізнавати пам'ятки бароко та класицизму; охарактеризувати стилі бароко та класицизм; розпізнавати пам'ятки козацького бароко. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати бажання насолоджуватись дарунками життя, мистецтва і природи, які людина виявляла у мистецьких та архітектурних стилях; усвідомлювати важливість свободи вибору — необмеженість власного, суб'єктивного трактування історичних форм. 	<p>Епоха бароко та класицизму. Мистецькі стилі та їх вплив на стиль життя. Ідеологічні зміни. Особливості співіснування бароко та класицизму. Бароко і класицизм в Україні.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Групова робота — опис пам'яток культури бароко і класицизму — складання анотації до пам'ятки для історичного каталогу. Індивідуальна робота — робота з історичними джерелами. Вправа «Маркування тексту». Скласти порівняльну таблицю «Характерні риси стилів бароко та класицизму». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> реформи Марії Терези, Йосипа II (Австрійська імперія), Катерини II (Російська імперія), Фрідріха II (Пруссія); ідея «добре впорядкованої держави». <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «освічений абсолютизм»; сутність ідеї «добре впорядкованої держави»; особливості здійснення політики «освіченого абсолютизму» в Австрійській імперії, Пруссії, Російській імперії. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> встановити причини і наслідки реформ: Марії-Терезії та Йосифа II (Австрійська монархія), зокрема для українських теренів, Фрідріха II (Пруссія), Катерини II (Російська імперія); пояснити ідею «добре впорядкованої держави». <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати революційність ідей «освіченого абсолютизму», його вплив на формування національних держав та їх закріплення на геополітичній арені. 	<p>«Освічений абсолютизм». Австрійська імперія. Пруссія. Російська імперія — «освічене самодержавство». Ідея «добре впорядкованої держави».</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використовувати позначки «+», «-», «?»). Вправа «Естафета»). Групова робота — порівняння політики і реформ Марії-Терезії, Йосифа II, Фрідріха II, Катерини II. Написати есе «Ідея “добре впорядкованої держави” як ідеал модерної регульованої держави».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> політичні процеси у Гетьманщині й на Запоріжжі у 1725–1783 рр.; обставини утворення Першої і Другої Малоросійських колегій, Правління Гетьманського уряду, ліквідації Запорозької Січі; етапи інкорпорації Української козацької держави до Російської імперії. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «інкорпорація», «маніфест», «резидент»; причини посилення процесів інкорпорації козацьких автономій до складу Російської імперії; наслідки політики російської влади (Петра II, Катерини II) для українських земель. 	<p>Інкорпорація Української козацької держави до Російської імперії та його етапи. Перша Малоросійська колегія. Д. Апостол. Правління Гетьманського уряду. К. Розумовський. Ліквідація гетьманства. Друга Малоросійська колегія. Ліквідація Січі. Наслідки інкорпорації.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (бесіда з елементами обговорення, вправа «Відкритий мікрофон»). Групова робота (вправи «Корабель очікувань», «Мозковий штурм», «Вирішення проблем», «Займи позицію»). Індивідуальна робота — вправи «Аналіз ситуації», «Аналіз джерел», «Навчаючись вчуть». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати етапи інкорпорації козацьких автономій до складу Російської імперії, вказати особливості кожного етапу; охарактеризувати діяльність Першої і Другої Малоросійських колегій, Правління Гетьманського уряду та її наслідки для українських земель; висловити власні судження про гетьманування Д. Апостола, К. Розумовського; вказувати причини і наслідки ліквідації Запорозької Січі. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати важливість права народів на самовизначення та автономію. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> процес поділів Речі Посполитої; територіальні зміни внаслідок поділів Речі Посполитої; внутрішні й зовнішні чинники, які вплинули на поділи Речі Посполитої. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «конфедерація»; вплив поділів Речі Посполитої на зміни геополітичної ситуації в Європі; причини послаблення та поділів Речі Посполитої; спроби реформ у Речі Посполитій та причини їх поразки; причини поразки повстання під проводом Т. Костюшка; «український фактор» у занепаді та ліквідації Речі Посполитої. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розташувати в хронологічній послідовності відомості про три поділи Речі Посполитої; вказувати на карті територіальні зміни внаслідок поділів Речі Посполитої; охарактеризувати внутрішньополітичне і зовнішньополітичне становище Речі Посполитої у XVIII ст. 	<p>Поділи Речі Посполитої та зміна мапи Європи. Причини послаблення Речі Посполитої у XVIII столітті. Правобережна Україна у XVIII столітті. Ліквідація держави.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (обговорення, порівняння, оцінка, перегляд відео- та фотодокументів). Індивідуальна робота — робота з картою, поняттями. Групова робота — визначення внутрішніх і зовнішніх чинників, які вплинули на поділи Речі Посполитої (робота з документами). Складання табличок трьох Поділів Речі Посполитої за зразком (дата поділу/учасники поділу/які території отримали). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати вади демократії й небезпеки, що існують для неї з боку авторитарних сил. 		
VI. Повсякденне життя людей Ранньомодерної доби.		
Базові знання: <ul style="list-style-type: none"> риси повсякденного життя села Ранньомодерної доби. Розуміння: <ul style="list-style-type: none"> основні фактори, що визначали повсякдення; місце жителів села Ранньомодерної доби та характер прав селянина в ранньомодерному суспільстві; зв'язок між всіма станами суспільства. Уміння: <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати місце селянства в суспільстві Ранньомодерної доби. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати важливість духовних і матеріальних здобутків людства Ранньомодерної доби для подальшого суспільного розвитку. 	Побут сільського населення. Повсякдення селянина. Вплив соціального становища і матеріального добробуту, клімату, традицій. Житло. Одяг. Харчування. Свята і дозвілля. Родина. Духовний світ селянина. Особливості повсякдення українського села.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (обговорення, порівняння, оцінка, перегляд відео- та фотодокументів). Практична робота — визначення рис повсякденного життя села Ранньомодерної доби (робота з документами, ілюстраціями, «хмарами слів»). Написання есе «Один день з життя жителя села Ранньомодерної доби».
Базові знання: <ul style="list-style-type: none"> риси повсякденного життя міста Ранньомодерної доби. Розуміння: <ul style="list-style-type: none"> місце жителів села Ранньомодерної доби та характер прав селянина в ранньомодерному суспільстві; зв'язок між всіма станами суспільства. Уміння: <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати місце міщанства в суспільстві Ранньомодерної доби. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати важливість духовних і матеріальних здобутків людства Ранньомодерної доби для подальшого суспільного розвитку. 	Побут міського населення. Повсякдення у місті. Вплив соціального становища і матеріального добробуту. Житло. Одяг. Харчування. Свята і дозвілля. Родина. Духовний світ містянина. Особливості українського міста.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (обговорення, порівняння, оцінка, перегляд відео- та фотодокументів). Індивідуальна робота — робота з поняттями, ілюстраціями. Складання схеми-плану повсякденного життя міста Ранньомодерної доби. Започаткувати укладання синхронізованої порівняльної таблиці «Повсякденне життя

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • риси повсякденного життя елітних верств суспільства Ранньомодерної доби. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • місце еліти Ранньомодерної доби та їх роль в управлінні державою в ранньомодерному суспільстві; • зв'язок між всіма станами суспільства, їх нерівноправне становище. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • охарактеризувати місце еліти в суспільстві Ранньомодерної доби. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати важливість духовних і матеріальних здобутків людства Ранньомодерної доби для подальшого суспільного розвитку. 	<p>Побут елітних верств населення. Повсякдення еліти. Вплив соціального становища, добробуту і традицій. Житло. Одяг. Мода. Харчування. Свята і дозвілля. Родина. Духовний світ. Життя української еліти.</p>	<p>основних верств суспільства Ранньомодерної доби» (внести відомості про селянство, міщанство).</p> <p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (обговорення, порівняння, оцінка, перегляд відео- та фотодокументів). Індивідуальна робота — робота з поняттями, ілюстраціями. Написання есе «Провідне місце еліти в суспільстві Ранньомодерної доби». Продовжити укладання синхронізованої порівняльної таблиці «Повсякденне життя основних верств суспільства Ранньомодерної доби» (внести відомості про еліту).</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування сучасного світського світогляду; • особливості розвитку ранньомодерної освіти. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • місце освіти і виховання у становленні ранньомодерного суспільства; • вплив виховання на розвиток суспільства та формування світогляду. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • охарактеризувати місце освіти і виховання у формуванні ранньомодерного суспільства/світогляду; • визначати особливості виховання і освіти Ранньомодерної доби. 	<p>Виховання та освіта Ранньомодерної доби. Відношення до дитини. Освіта і виховання селянина. Освіта і виховання у місті. Елітарна освіта. «Світоглядна революція». Освіта і виховання в ранньомодерному українському суспільстві.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота — робота з документами, ілюстраціями. Вправа «Експурсоводи» — провести словесну/уявну/віртуальну екскурсію закладом освіти Ранньомодерної доби. Групова робота—визначення особливостей виховання і освіти Ранньомодерної доби.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати важливість освіти та виховання для розвитку суспільства; усвідомлювати особливості соціальної несправедливості, обмеженість прав людини у Ранньомодерну добу. Узагальнення. Ранньомодерна Європа і Україна.		

«ІСТОРІЯ: УКРАЇНА І СВІТ» ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС

9 клас

Структура курсу
Вступ I. «Довге ХІХ століття» — створення модерного суспільства. Традиційний уклад та модернізаційні процеси: пошуки компромісу.
Розділ II. Велика Французька революція та народження нової Європи (1789–1849 рр.).
Розділ III. Індустріальна революція.
Розділ IV. Державно-політичний устрій.
Розділ V. Утворення національних держав. Міжнаціональні відносини.
Розділ VI. Неєвропейський світ і колоніалізм.
Розділ VII. Міжнародні відносини.
Розділ VIII. Культура ХІХ ст. : між реалізмом і модернізмом.
Розділ IX. Повсякденне життя: між традиційним і модерним суспільством.

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
I. Вступ. «Довге ХІХ століття» — створення модерного суспільства. Традиційний уклад та модернізаційні процеси: пошуки компромісу.		
II. Велика Французька революція та народження нової Європи (1789–1849 рр.).		

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> хронологічні межі й періодизація Французької революції; обставини укладання «Декларації прав людини і громадянина», взяття Бастилії. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> причинний зв'язок між ідеями епохи Просвітництва, кризою «старого порядку» і революцією у Франції; Французька революція як поштовх до модернізації в соціальній та культурній сферах життя Європи; поняття «конституційна монархія», «еміграція», «терор», «ворог народу». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розкрити передумови і сутність Французької революції; визначити вплив Французької революції на розвиток європейських країн; обґрунтувати судження про історичне значення Декларації прав людини і громадянина. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати характер нових цінностей, що сформувалися внаслідок Французької революції, її історичне значення. 	<p>Велика Французька революція. Причини та передумови. Вплив ідеології Просвітництва. «Декларація прав людини і громадянина». Етапи революції. Результати і наслідки.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (розповідь, пояснення, бесіда, перегляд фільму тощо) в поєднанні з проблемним, інформаційним і пояснювально-ілюстративним викладом навчального матеріалу. «Мозковий штурм», обмін думками — активне спілкування. Робота з картою. Укладання ментальної карти (або інше графічне зображення теми). Початок укладання історичного словника та укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> процес утворення імперії Наполеона I; напрямки походів Наполеона; причини прийняття цивільного Кодексу Наполеона. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> передумови та наслідки наполеонівських війн; історичне значення та масштабність цивільного Кодексу Наполеона. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показати на карті напрямки походів Наполеона I і територіальні зміни, пов'язані з наполеонівськими війнами; визначити вплив політики Наполеона на розвиток європейських країн; 	<p>Наполеонівські війни. Причини, передумови, наслідки. Спроба створення «об'єднаної Європи». Наполеон і Україна. Кодекс Наполеона.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (робота з картою, маркування тексту за допомогою позначок — використовувати позначки «+», «-», «?»). Вправа «Естафета»).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> обґрунтувати судження про історичне значення Цивільного кодексу Наполеона, діяльності Дантона, Робесп'єра, Наполеона Бонапарта. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати наполеонівські війни як спробу створення «об'єднаної Європи», значення кодексів Наполеона для розвитку модерної правової свідомості. 		<p>Групова робота — робота з документом (Кодекс Наполеона) — визначення історичного значення Кодексу. Написати есе «Кодекс Наполеона як основа сучасних Конституцій». Продовжити укладання історичного словника та укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> перебіг Віденського конгресу й утворення Священного союзу; рішення Віденського конгресу. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> мета та наслідки Віденського конгресу; поняття «принцип легітимізму». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> пояснити причини краху наполеонівської імперії, наслідки рішень Віденського конгресу; назвати та обґрунтувати рішення Віденського конгресу. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати нову систему міжнародних відносин в модерній Європі, плинність систем міжнародних відносин в історії людства. 	<p>Віденський конгрес та його рішення. Результати і наслідки конгресу. Віденська міжнародна система. Віденська система і Україна.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (ознайомлення з матеріалом, виконання тренувальних вправ, бесіда). Групова робота («Пошук інформації» — командний пошук інформації, що доповнює матеріал домашнього завдання, а потім відповіді на запитання). Індивідуальна робота (робота з поняттями). Робота в малих групах (парах) — вправа «Репортер» (дати відповіді на питання «репортера» за матеріалами теми). Робота з картою. Вправа «Запропонуй рішення» (учні повинні запропонувати 5 пунктів для можливого вирішення проблеми — наприклад, «Чи можна було уникнути краху наполеонівської імперії?»). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> розподіл українських земель між імперіями; особливості адміністративно-територіального устрою українських земель у складі двох імперій. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «генерал-губернаторство», «губернія», «етнос». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати політичне і соціально-економічне становище українських земель в першій половині XIX ст.; визначати місце України на політичній карті Європи на початку XIX століття. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити статус України та українців у складі двох імперій. 	<p>Україна на політичній карті Європи на початку XIX століття — між Австрією і Росією. Адміністративно-територіальний устрій. Юридичний та реальний статус.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (історичний диктант, розповідь, пояснення, ілюстрування тощо). Індивідуальна робота (робота з поняттями, укладання історичного словника, робота з текстом — маркування («зрозумів» — «зацікавило» — «потрібно повторити»). Групова робота (робота в парах «Взаємні запитання». Підготовка есе на тему «Україна між двома імперіями».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> причини та наслідки «Весни народів»; діяльність О. Духновича. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «ідеологія», «націоналізм», «панславізм», «будителі», «слов'янофіли», «карбонарії», «Весна народів»; причини і наслідки революції 1848–1849 рр. в західній і Центральній Європі; особливості національних і соціальних рухів на українських землях у першій половині XIX ст. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> пояснити вплив «Весни народів» на розвиток національних і соціальних рухів у країнах Європи; визначити передумови і наслідки «Весни народів»; визначити причини формування національно-визвольних рухів у країнах Європи, національні особливості й наслідки революції 1848–1849 рр. 	<p>«Національне відродження» слов'янських народів. Романтизм. Нація. Національна ідея. Панславізм. «Будителі». Революції і реформи. «Весна народів» 1848–1849 рр. Соціальні і національні рухи.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з картою, складання історичного портрету О. Духновича). Групова робота — опрацювання в групах документів, визначення причини формування національно-визвольних рухів у країнах Європи. Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> усвідомити цінність прагнення народів Модерного часу до національного звільнення та цінності модерного націоналізму. 		
III. Індустріальна революція.		
Базові знання: <ul style="list-style-type: none"> процес розгортання чартистського руху, сутність «вікторіанської епохи»; парламентські реформи та зміни в становищі робітників. Розуміння: <ul style="list-style-type: none"> поняття «чартизм», «тред-юніон», «фрітредерство»; особливість вікторіанського суспільства та «вікторіанського мислення»; причини й наслідки робітничого руху в Англії; причини й наслідки переходу Англії від протекціонізму до безмитної торгівлі. Уміння: <ul style="list-style-type: none"> скласти хронологічну таблицю подій історії Вікторіанської Англії; охарактеризувати соціально-економічне становище Англії другої половини XIX ст.; пояснити причини і наслідки чартизму, робітничого руху, переходу Англії до політики фрітредерства. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> усвідомити цінність прагнення народів Модерного часу до національного звільнення; усвідомити соціальні цінності Модерного часу. 	«Вікторіанська» Англія — «майстерня світу». Індустріалізація. Криза перевиробництва. Чартизм, тред-юніони, лейборісти. Робітничий рух. Робітничий аристократія, соціальний компроміс. Фрітредерство.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (історичний диктант, розповідь, пояснення, ілюстрування тощо). Індивідуальна робота (графічна робота, робота з документами). Групова робота (робота в парах «Взаємні запитання», «Щоденник подвійних нотаток» — сформулювати основні поняття уроку. Складання графічного зображення соціально-економічного становища Англії другої половини XIX ст.). Робота в групах — порівняння робітничого руху та чартизму. Робота з текстом — маркування («зрозумів» — «зацікавило» — «потрібно повторити»). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини Громадянської війни в США, прийняття «Доктрини Монро», сутність «Справедливого курсу». <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сутність принципу «Америка для американців»; • причини і наслідки громадянської війни в США. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначити передумови і наслідки Громадянської війни та Реконструкції в США; • обґрунтувати судження про історичне значення діяльності Авраама Лінкольна; • охарактеризувати сутність Справедливого курсу та «політики відкритих дверей». <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити ціннісні та світоглядні особливості модерного суспільства, прагнення народів Модерного часу до національного звільнення та соціального розвитку. 	<p>США — на шляху до світового лідерства. Громадянська війна та її наслідки. «Доктрина Монро». «Справедливий курс». «Політика відкритих дверей».</p>	<p>Навчально- пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з картою, створення шкали часу, складання історичного портрету Авраама Лінкольна). Групова робота — опрацювання в групах документів, визначення сутності «Справедливого курсу» та «політики відкритих дверей». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці. Дебати «США—світовий лідер чи великий рабовласник?».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обставини входження українських територій до складу Австрійської імперії; • адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Австрійської імперії; • сутність реформ Марії-Терезії та Йосипа II; • поняття «меркантилізм», «протекціонізм». <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • головні цілі та сутність національної політики Австрійської імперії; • особливості економічного розвитку Австрійської імперії; • підґрунтя регіональних відмінностей в економічному розвитку Австро-Угорщини; • вплив індустріалізації на соціальну структуру населення країни. 	<p>Австрійська імперія — політика меркантилізму. Реформи Марії-Терезії та Йосипа II та їх наслідки. Промисловий переворот та індустріалізація.</p>	<p>Навчально- пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (ознайомлення з матеріалом, виконання тренувальних вправ, бесіда). Групова робота («Пошук інформації» — командний пошук інформації, що доповнює матеріал домашнього завдання, а потім відповіді на запитання). Укладання порівняльної таблиці реформ Марії-Терезії та Йосипа II. Індивідуальна робота (робота з термінами,</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановити причини і наслідки реформ: Марії-Терезії та Йосифа II (Австрійська монархія), зокрема для українських теренів; • показати на карті українські території у складі Австрійської імперії; • порівнювати рівень індустріального розвитку Австрійської імперії та Великої Британії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлювати прагнення народів Модерного часу до національного звільнення та соціального розвитку. 		<p>складання історичного портрету Марії-Терезії/ Йосифа II). Вправа «Маркування тексту». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини скасування кріпосного права в Росії, революції 1905–1907 рр., реформи Столипіна; • Великі реформи в Росії». <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «земство», «кріпосництво»; • причини і наслідки реформ 60–70-х рр. XIX ст.; • особливості економічного піднесення в Російській імперії на початку XX ст., передумови модернізації; • сутність та наслідки столипінської аграрної реформи. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначати особливості економічного піднесення в Російській імперії на початку XX ст.; • охарактеризувати зміни, які стали наслідком «Великих реформ» в Росії, проведення реформи Столипіна. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити причини незавершеності процесу модернізації Російської імперії, зв'язок між процесами економічної та політичної модернізації. 	<p>Російська імперія на шляху до економічної модернізації. Реформи 60–70-х років XIX ст. Економічне піднесення початку XX ст. Реформи Столипіна.</p>	<p>Навчально- пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота. Індивідуальна робота (робота з поняттями, метод «Мікрофон»). Обмін думками, спілкування. Вправи «Співвіднесення історичних понять», «Кола Вена» (порівняння реформ у Російській та Австро-Угорській імперіях). Укладання графічної схеми — реформи Столипіна. Укладання історичного словника. Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • обставини входження українських територій до складу Російської імперії, час початку індустріальної революції в Україні; 	<p>Господарчий розвиток українських земель у складі Російської та Австрійської/Австро-Угорської імперій.</p>	<p>Навчально- пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> обставини входження українських територій (Галичини, Буковини) до Австрійської імперії; <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> вплив індустріальної революції на розвиток міст, торгівлі, транспорту, соціальну структуру суспільства; поняття «чумакування», «порто-франко», «індустріальна революція (промисловий переворот)», акціонерні товариства, монополії, «сировинний придаток». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати соціально-економічний стан українських земель, особливості першого етапу індустріальної революції; пояснити вплив індустріальної революції на соціально-економічний розвиток України; порівнювати особливості соціально-економічного стану українських регіонів у складі Російської та Австро-Угорської імперій. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати вплив індустріальної революції на ціннісні зміни в світогляді українців. 	<p>Соціально-економічний стан українських земель. Перший етап індустріальної революції та його впливи.</p>	<p>Фронтальна робота (історичний диктант, розповідь, пояснення, ілюстрування тощо). Індивідуальна робота (графічна робота, робота з документами). Групова робота (робота в парах «Взаємні запитання», «Щоденник подвійних нотаток» — сформулювати основні поняття уроку. Складання графічного зображення господарчого розвитку українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій, «Кола Вена»). Робота в групах — порівняння особливості соціально-економічного стану українських регіонів у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Робота з текстом — маркування («зрозумів» — «зацікавило» — «потрібно повторити»). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «індустріальне суспільство», «ідеологія», «консерватизм», «лібералізм», «соціалізм», «нація», «націоналізм», «марксистизм», «парламентська демократія», «чартистський рух», «професійна спілка», «західники», «слов'янофіли», «карбонарії», «Весна народів», «антимонопольне законодавство», «індустріалізація», «монополія», «дискримінація», «суффражизм», «фемінізм», «робітничий рух». 	<p>Соціальні зміни в європейському світі XIX ст. Політичні ідеології. Лібералізм. Консерватизм. Соціалізм. Націоналізм. Імперські та національні ідеології.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (бесіда з елементами обговорення, вправи «Займи позицію», «Мозковий штурм», «Незакінчені речення»). Групова робота (вправи «Акваріум», «Коло ідей», «Ажурна пилка»).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> вплив індустріальної революції в Західній Європі на суспільний розвиток світу; вплив індустріалізації на зміни соціальної структури суспільства. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати соціально-економічний розвиток країн Європи в XIX ст., соціальну структуру європейських суспільств, зміни в повсякденному житті; пояснити причини відмінностей у темпах розвитку країн Європи. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити світоглядні зміни у житті людей модерного суспільства, ціннісний сенс модерних політичних ідеологій. 		<p>Укладання синхронізованої порівняльної таблиці «Соціально-економічний розвиток країн Європи в XIX ст.». Індивідуальна робота (метод «скрайбінг», робота з текстом). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> зміст «великих реформ» 1860–1870-х років в Україні; поняття «індустріалізація», «урбанізація», «інтелігенція», «земство», «страйк», «народне віче», «монополізація економіки», «кооперативний рух», «політизація національного руху», «ксенофобія»; тенденції й протиріччя соціально-економічного розвитку України початку XX ст., індустріальної модернізації, аграрної реформи Петра Столипіна, модернізації суспільно-політичного життя в Наддніпрянщині та Галичині. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> причинно-наслідковий зв'язок між модернізаційними процесами та змінами в житті й побуті людини; причинно-наслідковий зв'язок між аграрними реформами і розгортанням індустріальної революції, розвитком міст, залізничного будівництва, змінами в соціальній структурі населення, зародженням робітничого і соціал-демократичного рухів; роль інтелігенції в осучасненні українського суспільства; 	<p>Соціальні зміни в українському суспільстві. Модернізація і Україна. Тенденції соціально-економічного розвитку. Складові процесу модернізації.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використання позначки «+», «-», «?», вправа «Естафета», складання мапи думок, вправа «Кластер»). Підготувати проєкт на тему «Модернізація і Україна». Групова робота — визначення причинно-наслідкових зв'язків між модернізаційними процесами та змінами в житті й побуті людини. Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> значення австрійського конституційно-парламентського устрою для розвитку українського руху; причини та наслідки конфлікту між модерним містом і традиційним селом на теренах України. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати особливості соціально-економічних перетворень в Україні у пореформений період; визначити причини й наслідки селянської реформи 1861 р.; пояснити роль і місце України в модернізації Російської та Австро-Угорської імперій. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати зміни у системі цінностей та світогляді людини у процесі суспільної модернізації, конфлікт модерної та традиційної свідомості. 		
IV. Державно-політичний устрій.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> події Липневої революції у Франції, сутність Липневої монархії. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «ордонанси», «хартія», «орлеаністи», «легітимісти», «бонапартисти», «республіканці», «референдум»; зміст ордонансів 1830 р.; причини і наслідки Липневої революції. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> встановлювати хронологічну послідовність подій історії Франції першої половини ХІХ ст.; визначати особливості різних форм правління у Франції та характеризувати їх особливості; характеризувати зміст ордонансів 1830 р.; визначати причини і наслідки Липневої революції у Франції; показати на карті території Франції. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити переваги і недоліки різних форм правління та політичних систем, особливості процесу модернізації в Модерний час. 	<p>Франція – між монархією та республікою. Конституційна монархія. Республіка. Імперія. Реставрація. Референдум.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, бесіда, опитування, робота з картою). Групова робота (метод блочної дискусії). Індивідуальна робота (практичні вправи). Вправа «Займи позицію» (щодо найкращого, на вашу думку, державного устрою). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • двопартійна систему Британії; • друга парламентська реформа в Англії. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості політичних реформ в Британії; • особливості руху за виборчі права; • поняття «торі», «вігі», «парламентська реформа», «тред-юніони». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначити причини і наслідки Другої парламентської реформи в Англії, особливості двопартійної політичної системи; • характеризувати політику В. Гладстона, висловлювати про нього власне судження; • показати на карті території Великобританії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити важливість парламентських реформ та виборчої системи для демократизації політичного устрою в країні. 	<p>Британський парламентаризм. «вігі» і «торі». Двопартійна система. Парламентська реформа. Виборча реформа.</p>	<p>Навчально-ізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтально-колективна робота (обговорення, порівняння, вирішення проблемних питань, евристична бесіда).</p> <p>Індивідуальна робота (робота з джерелами інформації, робота з картою, складання історичного портрету В. Гладстона).</p> <p>Групова робота — опрацювання документальних джерел — порівняння політичних поглядів «вігів» і «торі». Вправа «Правда — неправда». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • перебіг збройного виступу декабристів у Росії, реформи Олександра II, Маніфест 17 жовтня 1905 р.; • суспільні рухи та політичні течії в Російській імперії. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «декабристи», «масонство», «слов'янофіли», «західники», «кадети», «октябристи», «чорносотенці», «більшовики», «народники», «меншовики»; • причини і наслідки реформ Олександра I; • причини і наслідки повстання декабристів; • особливості ідеології «Теорія офіційної народності»; • особливості суспільних рухів в Російській імперії, наслідки їх виникнення та розповсюдження; • основні положення Маніфесту 17 жовтня 1905 р., наслідки його прийняття. 	<p>Російська імперія — самодержавство і спроби реформ. Спроби реформ Олександра I. Декабристи. Політична реакція. Спроба реформ Олександра II. Народники. «Теорія офіційної народності». Більшовики і меншовики. Есери. Маніфест 17 жовтня 1905 року. Кадети. «Октябристи». Чорносотенці. «Третьючервнева монархія».</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використувати позначки «+», «-», «?», вправа «Естафета», робота з картою, складання мапи думок, вправа «Кластер»). Підготувати проєкт на тему «Революція 1905–1907 рр.».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати основні події революції 1905–1907 рр. в Російській імперії; визначати сутність і наслідки реформ Олександра I, виступу декабристів, реформ Олександра II; порівнювати та характеризувати політичні течії та суспільні рухи в Російській імперії; показати на карті території Російської імперії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити сутність та вади імперії як типу держави, цінність прагнення народів Модерного часу до національного звільнення імперії. 		<p>Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці. Групова робота — опрацювання документів — порівняння політичних течій та суспільних рухів в Російській імперії.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> причини підписання австро-угорського договору. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «дуалістична монархія»; «конституційно-парламентська система»; особливості угорського національного руху у 1849–1863 рр.; причини початку реакції та реформ у Австрійській імперії; передумови і наслідки зближення між Австрією та Угорщиною, укладання австро-угорського договору; роль конституційно-парламентської системи у формуванні політичної культури суспільства та розвитку національних рухів в Австро-Угорщині. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> пояснювати передумови перетворення Австрійської імперії на дуалістичну монархію; визначати причини і наслідки угорського національного руху, підписання австро-угорського договору; характеризувати політику Франца Йосипа I, значення австро-угорської угоди; показати на карті території Австро-Угорщини; порівнювати політичну систему Австро-Угорщини з політичними системами Великої Британії і Російської імперії. 	<p>Австро-Угорщина — дуалістична монархія. Передумови утворення дуалістичної монархії. Політична культура Австро-Угорської імперії.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (робота з історичними джерелами (документами), робота з картою, складання історичного портрету Франца Йосипа I). Вправа «Маркування тексту». Групова робота — опрацювання уривків документів — визначення особливостей дуалістичної монархії. Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити сутність та вади імперії як типу держави, цінність прагнення народів Модерного часу до національного звільнення. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> діяльність Галицького крайового сейму; видання Валуєвського циркуляру та Емського указу; діяльність Державної думи в Російській імперії. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> вплив конституційно-парламентського устрою на розвиток українського національного руху та формування основ громадянського суспільства; залежність між рівнем політичних свобод у державі і розвитком національного руху. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> порівнювати політико-правове становище українців у складі Російської та Австро-Угорської імперій; характеризувати основні напрями політичної діяльності українців у Російській та Австро-Угорській імперіях; складати історичний портрет діяча національного руху. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити сутність та вади імперії як типу держави, цінність прагнення народів Модерного часу до національного звільнення. 	<p>Політико-правове становище українців у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Галицький крайовий сейм. Валуєвський циркуляр. Емський указ. «Українське питання» у Державній думі Російської імперії.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Групова робота — опрацювання документів, порівнювати політико-правове становище українців у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Вправа «Кола Вена». Індивідуальна робота — робота з історичними джерелами. Вправа «Маркування тексту». Скласти порівняльну таблицю «Основні напрями політичної діяльності українців в Російській та Австро-Угорській імперіях». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
V. Утворення національних держав. Міжнаціональні відносини.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> процес об'єднання Італії та Німеччини; прийняття Конституції німецької імперії. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «Рейхстаг», «канцлер», «Рісорджименто»; причини роздробленості Німеччини та Італії; передумови об'єднання Німеччини та Італії; 	<p>Німеччина та Італія — від роздробленості до «світової політики». Процес об'єднання Італії та Німеччини: причини та наслідки.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> сутність реформ О. фон Бісмарка, діяльності К. Кавура. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати політичний і соціально-економічний розвиток Німеччини та Італії; визначити передумови і наслідки об'єднання Італії та Німеччини; обґрунтувати судження про історичне значення діяльності Джузеппе Гарібальді, Камілло Кавура, Отто фон Бісмарка; показати на карті території Німеччини та Італії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити цінність національної держави та її роль у модернізаційних процесах. 		<p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використувати позначки «+», «-», «?»). Вправа «Естафета», робота з картою, складання мапи думок, вправа «Кластер»). Складання історичного портрету Джузеппе Гарібальді, Камілло Кавура, Отто фон Бісмарка. Підготувати проєкт на тему «Отто фон Бісмарк — «залізний канцлер» Німеччини». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> обставини російсько-турецької війни 1877–1878 рр., Сан-Стефанського договору, Берлінського конгресу. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> передумови і наслідки російсько-турецької війни 1877–1878 рр., укладання Сан-Стефанівського договору, наслідки Берлінського конгресу; поняття «русофільство»; особливості зміни міжнародних відносин на Півдні Європи у кінці XIX ст. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> пояснити, як виникли незалежні держави на Балканах; обґрунтувати результати військових перемог Росії у війні 1877–1878 рр.; показати на карті території незалежних держав на Балканах. 	<p>Виникнення незалежних держав на Балканах. Греція. Албанія. Сербія. Болгарія. умунське королівство. «Русофільство».</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснювально-ілюстративний виклад матеріалу). Групова робота («Коло ідей»). Робота в малих групах з документами — визначити результати військових перемог Росії у війні 1877–1878 рр./ Берлінського конгресу. Індивідуальна робота (робота з картою, поняттями). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити цінність національної держави та її роль у модернізаційних процесах, несумісність інтересів Великих держав та «малих народів», що знаходяться в сферах їх впливу. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> перебіг основних подій часів «Весни народів»; діяльність «Руської Трійці», РУРП, УСДП, УНДП. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «австрославізм», «клаптикова імперія», «автономія», «Весна народів», «іллиризм», «москвофіли», «народовці», «радикали»; вплив міжнаціональних відносин на політико-правовий устрій Австро-Угорщини; роль і взаємовплив внутрішніх і зовнішніх чинників у підтриманні політичної рівноваги в Австро-Угорщині. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> визначати причини і характеризувати міжнаціональні суперечності в Австро-Угорській імперії; порівнювати польсько-українські та німецько-чеські відносини на теренах Австро-Угорщини; визначати роль українців у підтриманні політичної рівноваги в Австро-Угорській імперії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити причини міжнаціональних конфліктів та значення національних цінностей у житті модерного суспільства. 	<p>Австро-Угорщина — «клаптикова імперія». Хорватія. Чехія. Західна Україна. «Австрославізм». Український національний рух. Політичні партії.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (лекція з елементами бесіди, робота з поняттями). Групова робота — опрацювання документів — визначення особливостей українського національного руху. Індивідуальна робота (робота з поняттями, робота з картою). Написання есе «Австро-Угорщина — «клаптикова імперія»». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> причини та наслідки Першого і Другого польських національно-визвольних повстань; процес завершення приєднання Південного Кавказу та Центральної Азії до Російської імперії; причини і перебіг Кавказької війни; діяльність Кирило-Мефодіївського товариства, Громад, Братства тарасівців, РУП, УНП, УСДРП, УДРП, ТУП. 	<p>Національне питання в Російській імперії. «Польське питання». Польські повстання. «Єврейське питання». Північний Кавказ, Південний Кавказ. Центральна Азія. Українці в Російській імперії. Український національний рух. Політичні партії.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (бесіда, пояснення, обговорення). Індивідуальна робота — робота з поняттями.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • національне питання як чинник внутрішньої і зовнішньої політики Російської імперії; • поняття «теорія офіційної народності», «смуга осілости», «малороси», «Громади»; • взаємозалежність польсько-українсько-російських відносин у Російській імперії; • причини провалу асиміляційної щодо українців політики російського уряду; • український національний рух та його роль у формуванні української нації. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • позначати причини і характеризувати міжнаціональні суперечності в Російській імперії; • аналізувати основні напрями національної політики Російської імперії в «західних губерніях»; • порівнювати становище поляків та українців в складі Російської імперії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити сутність та вади імперії як типу держави, цінність прагнення народів Модерного часу до національного звільнення. 		<p>Вправа «Маркування тексту». Підготувати презентацію «Становище національних меншин в Російській імперії». Групова робота — робота з документами, визначення особливостей національних рухів поляків та українців. Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Нова ера» в українсько-польських відносинах. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • взаємовплив польського та українського національних рухів; • роль освіти і культури у кристалізації національної свідомості; • причини провалу асиміляційної щодо поляків політики російського уряду. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • порівняти становище поляків у Російській та Австро-Угорській імперіях; 	<p>Поляки — поділений, але єдиний народ.</p> <p>Процес творення нації. Польський та український національні рухи. «Нова ера» в українсько-польських відносинах.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з картою, створення шкали часу). Групова робота — опрацювання в групах документів, порівняти становище поляків у Російській та Австро-Угорській імперіях.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> визначати способи збереження поляками національної єдності в умовах поділу польських земель та розвитку національної самосвідомості для українського національного руху і його ролі у розвитку національної ідентичності. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення національної самосвідомості для збереження національної ідентичності. 		Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці. Створити мініпроект «Поляки — поділений, але єдиний народ».
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «національна ідея», «соборність»; процес українського націєтворення. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «національна ідея», «соборність»; ролі науки, освіти та культури в кристалізації національної свідомості та формуванні соборницьких прагнень; взаємовплив польського та українського національних рухів; модернізація як створення можливостей розвитку і одночасно загроз для українського суспільства. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> порівнювати становище українців у складі Російської та Австро-Угорської імперій; визначати причини провалу асиміляційної щодо українців політики російського та австро-угорського урядів; визначати способи збереження української національної єдності в умовах роз'єднання нації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення національної самосвідомості для збереження національної ідентичності. 	<p>Україна — формування нації. Нація. Етапи формування націй. Національна ідея. Націоналізм. Процес українського націєтворення: здобутки і проблеми. Соборність.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (розповідь з елементами бесіди, обговорення). Створення таблиці «Виникнення українських політичних партій». Групова робота — порівнювати становище українців у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Індивідуальна робота — робота з поняттями, створення історичного портрету діячів Кирило-Мефодіївського братства, «Руської трійці». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
VI. Неєвропейський світ і колоніалізм.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості розвитку неєвропейських народів; поняття «аграрно-сировинний придаток», «експансія», «колонія», «колоніалізм», «метрополія», «сфери впливу». <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> внутрішня стійкість традиційного суспільства та її причини; зв'язок соціально-економічних проблем країн Азії та Африки з епохою колоніалізму. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> позначати на карті колонії і «сфери впливу» європейських держав на початку ХХ століття; визначати особливості розвитку країн Азії та Африки. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати вплив панування традиційних цінностей на посилення нерівномірності рівня розвитку неєвропейських народів; усвідомлювати моральні вади колоніалізму. 	<p>Неєвропейські народи перед викликами модерного суспільства. Особливості розвитку неєвропейських народів.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (робота з історичними документами, робота з картою, робота з поняттями). Створення мініпроєкту «Сучасні народи країн Азії та Африки — проблеми нерівномірності розвитку». Групова робота — визначати особливості розвитку країн Азії та Африки.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> обставини створення Південно-Африканського союзу, Африканського національного конгресу; причини та перебіг повстання сипаїв; причини та перебіг англо-бурської війни. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «домініон», «протекторат»; колоніальна експансія як чинник міжнародної політики; експлуатація колоній як основа моделі індустріального суспільства у ХІХ — перш. пол. ХХ ст. 	<p>Колоніальні володіння. Індія. Туніс. Марокко. Алжир. Єгипет. Індокитай. Південна Африка. Національно-визвольні рухи.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Групова робота («Синтез думок»). Індивідуальна робота (робота з картою, поняттями). Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показувати на карті колоніальні володіння європейських держав на початку ХХ століття; позначати напрямки колоніальної експансії європейських держав. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити суперечливість наслідків колоніального панування для метрополій і колоній в Азії та Африці. 		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> причини та перебіг Сінхайської революції; обставини підписання Нанкінського договору; хід та результати опіумних війн. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> причини політичної кризи у Китаї на початку ХХ ст.; особливості «політики відкритих дверей»; причини і наслідки «опіумних війн»; поняття «тайпіни», «Гоміньдан», «повстання іхетуанів»; три народні принципи Сунь Ятсена як мета перетворень у Китаї. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показувати на карті Китай та «сфери впливу» європейських держав на його території; порівнювати статус та реальне становище колоній та залежних держав в ХІХ–ХХ ст. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити несумісність інтересів Великих держав та колоніальних народів, що знаходяться в сферах їх впливу, складність та багатоманітність розвитку багатонаціональних держав. 	<p>Китай — боротьба за незалежність. Сінхайська революція. «Сто днів реформ».</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (лекція з елементами бесіди, робота з картою). Групова робота — опрацювання документів, ілюстрацій. Обговорення. Індивідуальна робота (пояснення свого ставлення до історичних фактів і осіб — «опіумних війн», постаті Сунь Ятсена). Рольова гра «Екскурсіводи» (уявити себе істориком — екскурсиводом та провести усну екскурсію Китаєм періоду початку ХХ ст. Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці).</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> причини «доби Мейдзі» в Японії, японсько-китайської та російсько-японської війни; 	<p>Японія — європейська модель модернізації. «Революція Мейдзі». Російсько-японська війна.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості розвитку Японії у середині XIX ст.; поняття «сьогунат», «революція Мейдзі», «самурай», «срязкові підприємства»; причини занепаду режиму сьогуната; причини і наслідки громадянської війни і революції в Японії; наслідки проведення реформ економічного і суспільно-політичного життя в Японії у 2 пол. XIX ст. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показати на карті Японію; пояснити сутність революції Мейдзі, її наслідки; обґрунтувати судження про історичне значення діяльності імператора Муцухіто; обґрунтувати причини економічного зростання Японії у кінці XIX ст. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати універсальність та світоглядну цінність процесу модернізації суспільства у світовому вимірі. 		<p>Фронтальна робота (історичний диктант, розповідь, пояснення, ілюстрування тощо). Індивідуальна робота (робота з поняттями, укладання історичного словника, робота з текстом — маркування («зрозумів» — «зацікавило» — «потрібно повторити»). Групова робота (робота в парах «Взаємні запитання». Підготовка есе на тему «Японія — “закрита” держава Східної Азії». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> сутність молодотурецької революції, «Танзімату». <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «Танзімат», «молодотурки», «османізм», «панісламізм», «пробудження Азії»; причини і наслідки реформ в Османській імперії у кінці XIX ст.; причини і наслідки виникнення руху молодотурків, події молодотурецької революції; особливості спроб модернізації Османської імперії. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показати на карті Османську імперію; скласти хронологічну таблицю подій в Османській імперії у 2 пол. XIX – на поч. XX ст.; обґрунтувати особливості спроб модернізації Османської імперії; 	<p>Османська імперія — «хвора людина Європи». Спроби модернізації. «Танзімат». Младотурки.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (розповідь з елементами бесіди, обговорення). Групова робота — визначення причин і наслідків молодотурецької революції. Обговорення. Індивідуальна робота — робота з поняттями, складання сенкану за алгоритмом. Проведення дискусії «Чи можна вважати Османську імперію середини XIX ст. “хворою людиною Європи?”». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<ul style="list-style-type: none"> визначати причини і наслідки молодотурецької революції; характеризувати реформи молодотурків в Османській імперії. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати світоглядні й ціннісні причини незавершеності процесу модернізації традиційного суспільства та її наслідки для держави. 		
VII. Міжнародні відносини.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> причини та сутність міжнародних протиріч у XIX столітті. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> сутність Віденської системи міжнародних відносин; зв'язок між зовнішньополітичною стабільністю та можливостями процесів модернізації. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> узагальнювати рішення Віденського конгресу; характеризувати систему міжнародних відносин у 1815–1853 рр.; визначати вплив рішень Віденського конгресу настановлення «українського питання» в європейській політиці. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомлювати значення міжнародних відносин та співробітництва для підтримки миру та сталого розвитку країн світу. 	<p>«Рівновага сил» — між Віденським конгресом і Кримською війною. Система міжнародних відносин у 1815–1853 роках.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з картою, робота з документами). Групова робота — визначення впливу рішень Віденського конгресу на становлення «українського питання» в європейській політиці. Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> перебіг подій Кримської війни 1853–1856 рр.; перебіг подій російсько-турецької війни 1877–1878 рр.; сутність Сан-Стефанського договору та Берлінського трактату. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> поняття «східне питання» та «східна криза»; «Балканська проблема» як чинник міжнародної кризи; зв'язок між подіями Кримської та російсько-турецької війни 1877–1878 рр. 	<p>«Східне питання» в європейській політиці. Кримська війна. «Балканська проблема»</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (ознайомлення з матеріалом, виконання тренувальних вправ, бесіда). Групова робота («Пошук інформації» — командний пошук інформації, що доповнює</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> показати на карті територіальні зміни в Європі другої половини XIX ст.; обґрунтувати твердження про Кримську війну як кінець Віденської системи міжнародних відносин; порівняти зовнішньополітичні інтереси на Балканах Росії, Австро-Угорщини, Великої Британії, Франції та Німеччини. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити несумісність інтересів Великих держав та «малих» народів, що знаходяться в сферах їх впливу, складність та багатоманітність розвитку багатонаціональних держав. 		<p>матеріал домашнього завдання, а потім відповіді на запитання). Індивідуальна робота (робота з термінами, поняттями, робота з картою). Вправа «Маркування тексту». Укладання таблиці/інфографіки «Зовнішньополітичні інтереси на Балканах Росії, Австро-Угорщини, Великої Британії, Франції та Німеччини». Написання есе «Балканська проблема» — чинник міжнародної кризи». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> перебіг франко-пруської війни; причини утворення Німецької імперії. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> зміст франко-німецьких протиріч; вплив франко-пруської війни на зміну політичної карти Європи; значення підсумків війни для утворення нових держав в Європі. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> пояснити причини поразки Франції у війні; позначити на карті територіальні зміни в Європі, які відбулися у наслідок франко-пруської війни. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити можливість використання війни задля вирішення внутрішніх проблем держави, сформувати моральну оцінку такого підходу до війни. 	<p>Франко-пруська війна та її наслідки. Причини, перебіг та наслідки війни. Утворення німецької імперії.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (евристична бесіда). Індивідуальна робота (робота з поняттями, робота з картою). Групова робота (робота над єдиним завданням у малих групах керованих лідерами — робота з історичними категоріями, презентація результатів роботи). «Мозковий штурм», фронтальна бесіда, обговорення. Вправи «Пропущене слово», «Виправ помилку». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • причини створення Троїстого союзу і Антанти. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «геополітика», «військово-політичний союз», «мілітаризація», «метрополія». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • показати на карті країни Троїстого союзу й Антанти, колоніальні володіння і сфери впливу великих держав (метрополій); • охарактеризувати основні тенденції міжнародних відносин у другій половині XIX — на початку XX ст.; • пояснити причини міжнародних криз і збройних конфліктів початку XX ст., створення військово-політичних блоків. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити співвідношення між політикою і мораллю у модерному суспільстві. 	<p>Система «озброєного миру» — Антанта і Троїстий союз. Гонка озброєнь.</p> <p>Основні тенденції міжнародних відносин наприкінці XIX — початку XX століть. Причини міжнародних криз та збройних конфліктів.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтально- колективна робота (обговорення, порівняння, вирішення проблемних питань, евристична бесіда). Індивідуальна робота (робота з джерелами інформації, робота з картою). Групова робота — порівняння причини збройних конфліктів початку XX ст., визначення сторін конфліктів (агресор — жертва). Вправа «Правда — неправда». Продовжити укладання синхронізованої хронологічної таблиці. Творча робота — запропонувати проект емблеми «Антанти» і «Троїстого союзу».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «геополітика»; • політичні плани європейських держав щодо України в XIX — початку XX ст. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сутності «українського питання» в європейській політиці; • Україна як об'єкт зовнішньої політики сусідніх держав; • зв'язок між рівнем розвитку національного руху та формуванням української геополітики. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснити місце України в геополітичних стратегіях Російської, Німецької, Австро-Угорської імперій на зламі XIX–XX ст. 	<p>Україна між блоками світового протиборства. «Українське питання» у європейській політиці.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з документами, робота з картою). Вправа «Спрогнозуй ситуацію» (спрогнозувати можливі варіанти розвитку подій для України на поч. XX ст.).</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> усвідомити геополітичні цілі України та бажання українців перетворитись з «об'єкту» на «суб'єкт» європейської політики. 		Групова робота — складання таблиці «Україна в стратегічних планах Російської, Німецької, Австро-Угорської імперій на зламі XIX–XX ст.».
VIII. Культура XIX ст.: між реалізмом і модернізмом.		
Базові знання: <ul style="list-style-type: none"> філософський метод діалектики; теорія еволюції; генетика; електромагнітна теорія світла; періодична система хімічних елементів; електронна та квантова теорії; теорія радіоактивності. Розуміння: <ul style="list-style-type: none"> сутність та значення наукових відкриттів XIX ст. для розвитку людства і модернізації суспільства; переворот в природознавстві як передумова науково-технічної революції. внесок українців у розвиток науки і техніки. Уміння: <ul style="list-style-type: none"> характеризувати процес перетворення науки у продуктивну силу; визначати чинники формування нової «моделі світу» на зламі XIX–XX століть. Ставлення: <ul style="list-style-type: none"> усвідомити історичну еволюцію наукової картини світу та її вплив на світогляд і цінності людини та суспільства. 	Модель світу XIX століття. Науковий та релігійний світогляди. Філософія. Картина світу у суспільній свідомості.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використовувати позначки «+», «-», «?»). Вправа «Естафета», складання мапи думок, вправа «Кластер»). Підготувати проект на тему «Визначні наукові відкриття XIX ст. та їх вплив на розвиток людства». Складання історичного портрету Івана Пулюя, Іллі Мечникова.
Базові знання: <ul style="list-style-type: none"> особливості становлення і розвитку національних культур у XIX ст.; дати створення університетів в Одесі й Чернівцях, утворення Наукового товариства імені Шевченка, обрання Андрія Шептицького митрополитом Греко-католицької церкви. 	Національні культури. Українська культура. Умови розвитку української та західноєвропейських культур. Регіональні культурні особливості.	Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «національна культура», «національна спільнота», «емансипація», «меценат»; • суперечливість умов розвитку української та західноєвропейських культур; • розуміння прав людини і формування способів захисту людських свобод як важливі критерії історичного розвитку; • причини і наслідки змін, що відбулися у другій половині XIX і на початку XX ст., культурі; • особливості розвитку культурного життя в різних регіонах України. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • охарактеризувати особливості становлення і розвитку національних культур у XIX ст.; • показати на карті місця розташування основних культурно-освітніх закладів і визначних пам'яток архітектури й образотворчого мистецтва; • розпізнати й описати пам'ятки архітектури й образотворчого мистецтва, створені під впливом художніх принципів реалізму і модернізму; • обґрунтувати судження про історичне значення діяльності Андрея Шептицького, Івана Пулюя, Іллі Мечникова, Миколи Лисенка, Лесі Українки, Соломії Крушельницької, Марії Заньковецької, Василя Ханенка. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити роль культурних цінностей як фундаментальних світоглядних засад життєдіяльності будь-яких людських спільнот. 		<p>Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з поняттями, пам'ятками культури, робота з картою, складання історичного портрету Андрея Шептицького, Миколи Лисенка, Лесі Українки, Соломії Крушельницької, Марії Заньковецької, Василя Ханенка). Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані у постійні групи для розв'язання конкретних навчальних завдань.) Вправа «Екскурсоводи» (провести уявну/віртуальну екскурсію пам'ятками архітектури XIX ст./ музеєм образотворчого мистецтва).</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • напрями і течії у європейському мистецтві, їх хронологічні межі; • характерні риси класицизму і романтизму, представників течій класицизму і романтизму в архітектурі, мистецтві, літературі, музиці. 	<p>Класицизм та романтизм. Український романтизм. Класицизм в Україні. Тенденції розвитку європейського мистецтва.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> вплив суспільно-політичної ситуації на формування культурних течій; тенденції розвитку культури, основні стилі мистецтва; поняття «класицизм», «романтизм», «ампір». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розрізняти пам'ятки класицизму та романтизму в культурі (на прикладі України); охарактеризувати основні риси класицизму та романтизму в архітектурі, мистецтві, літературі, музиці. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити проблему цінності людського життя, індивідуальної свободи особистості. 		<p>Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з поняттями, пам'ятками культури). Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані у постійні групи для розв'язання конкретних навчальних завдань.) «Історичне лото» (розкласти історичні пам'ятки відповідно до стилів/напрямів/держав походження).</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> художні напрями і стилі XIX ст. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості рис реалізму та імпресіонізму; поняття «реалізм», «імпресіонізм». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> розрізняти пам'ятки реалізму та імпресіонізму; охарактеризувати основні риси реалізму та імпресіонізму у живописі, літературі та музиці; називати митців — представників реалізму та імпресіонізму, охарактеризувати їх. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити історичну еволюцію суспільної свідомості та її форм. 	<p>Реалізм та імпресіонізм. «Український модерн». Історична еволюція суспільної свідомості.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з поняттями, пам'ятками культури). Групова робота (ланкова робота — учні об'єднані у постійні групи для розв'язання конкретних навчальних завдань.) «Історичне лото» (розкласти історичні пам'ятки відповідно до стилів/напрямів/держав походження).</p>
ІХ. Повсякденне життя: між традиційним і модерним суспільством.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> світоглядні концепції людини XIX століття (позитивізм, прогресизм, секуляризм). 	<p>Світогляд людини XIX століття. Позитивізм. Прогресизм. Секулярність.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проектна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> зв'язок світоглядних концепцій людини XIX ст. з філософією, релігією, суспільством; поняття «прогресизм», «позитивізм», «секулярність». <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати особливості світоглядних концепцій людини XIX століття. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості світогляду, ціннісні орієнтири людини в модерному суспільстві. 		<p>Фронтальна робота (пояснення, обговорення, порівняння, аналіз). Індивідуальна робота (маркування тексту за допомогою позначок — використувати позначки «+», «-», «?»). Вправа «Естафета», складання мапи думок, вправа «Кластер». Підготувати проект на тему «Світогляд людини в модерному суспільстві».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> зміни в житті та світогляді селянства упродовж XIX ст. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> особливості житла, харчування, одягу, свят, дозвілля, традицій селянства; відмінності у повсякденні західноєвропейського та східноєвропейського села. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> охарактеризувати зміни у світогляді й повсякденному житті жителів села. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити важливість традицій та побуту в житті народів, їхню унікальність та цінність. 	<p>Сільський побут. Житло, харчування, одяг, свята, дозвілля, традиції. Відмінності у повсякденні західноєвропейського та східноєвропейського села.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Фронтальна робота (пояснення, відеофайли, обговорення). Індивідуальна робота (робота з документами, ілюстраціями). Вправа «Екскурсоводи» — провести словесну/уявну/віртуальну екскурсію селом початку XX ст. Групова робота — робота з документами — визначення традицій та свят селянства. Підготувати презентацію «Одяг та харчування селянина».</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зміни в житті та світогляді містян упродовж XIX ст.; • найбільші міста Західної Європи та США. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • особливості житла, харчування, одягу, свят, дозвілля, традицій жителів міста; • поняття «масова культура», «масове виробництво»; • відмінності у повсякденні західноєвропейського та східноєвропейського міста. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • охарактеризувати зміни у світогляді й повсякденному житті жителів села. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити важливість традицій та побуту в житті народів, їхню унікальність та цінність. 	<p>Місто та його мешканці. Зміни у міському просторі. Відмінності у повсякденні західноєвропейсько-го та східноєвропейського міста.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (евристична бесіда). Індивідуальна робота (робота з поняттями, бесіда). Групова робота (робота над єдиним завданням у малих групах керованих лідерами — робота з історичними категоріями, презентація результатів роботи). «Мозковий штурм», обговорення. Учніський мініпроєкт «Масова культура у сучасному світі».</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • типи культури. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поняття «світська культура», «церковна культура»; • тенденції розвитку культури упродовж XIX ст. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • охарактеризувати досягнення культури в провідних країнах світу; • визначити прояви взаємодії культур народів Європи, Америки, Азії та Африки. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомити особливості світогляду, ціннісні орієнтири людини в модерному суспільстві. 	<p>Світська і релігійна культури. Світоглядні тенденції XIX століття.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна. Фронтальна робота (бесіда з елементами обговорення, вправи «Займи позицію», «Мозковий штурм», «Незакінчені речення»). Групова робота (вправи «Акваріум», «Коло ідей», «Ажурна пилка»). Індивідуальна робота (метод «скрайбінг», робота з текстом, з документами).</p>
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • роль освіти та виховання у набутті досвіду новими поколіннями. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • роль сім'ї у вихованні підростаючого покоління. 	<p>Виховання та освіта. Покоління. Західноєвропейські, російські та українські виховні та освітні традиції.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p>

Очікувані результати навчання	Зміст навчально-пізнавальної діяльності	Види навчальної діяльності
<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> порівняти західноєвропейські, російські та українські виховні й освітні традиції; пояснювати роль освіти та виховання у набутті досвіду новими поколіннями. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити особливості виховання, провідну роль освіти в формуванні модерного суспільства; важливість сімейних цінностей у житті людини. 		Круглий стіл «Роль родини і виховання у формуванні модерного суспільства».
Узагальнення.		
<p>Базові знання:</p> <ul style="list-style-type: none"> основні події, явища економічного та політичного розвитку держав Модерної доби (на кількох прикладах); особливості становлення та функціонування модерного суспільства; взаємопов'язаність і взаємозалежність процесів господарського, соціального, політичного і культурного розвитку українського та інших європейських суспільств у XIX ст. <p>Розуміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> вплив на історію людства подій, процесів і явищ доби Нового часу. <p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> визначити внесок українського суспільства в загальноєвропейську культурну спадщину XIX ст.; зіставити типові явища і процеси європейської та української історії в XIX — на початку XX ст. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> усвідомити важливість духовних і матеріальних здобутків людства Модерної доби для подальшого суспільного розвитку. 	<p>Процес модернізації — досягнення і виклики. Україна на шляху модернізації і націотворення.</p>	<p>Навчально-пізнавальна, дослідницька, пошукова, творча, проєктна, моделювання, інтерактивна, дискусійна.</p> <p>Укласти порівняльну таблицю (на кількох прикладах) «Події та явища економічного та політичного розвитку держав Модерної доби». Презентація на основі складеної протягом року синхронізованої таблиці «Шлях держав до модернізації: труднощі та досягнення». Дебати «XIX століття — шлях України до націотворення чи період іноземного поневолення?».</p>